

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 29.

Σάββατον 24/6 Ἰουλίου 1878.

Τιμὴ 3 χαρτόγρσα.

Κωνσταντινούπολις, 23/5 Ἰουλίου.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΟΥ ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ.

(Ἀπὸ τῆς 1/13 μέχρι 14/26 ἰουνίου).

Τὸ πρακτορεῖον Χάβας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας τὴν ἐπομένην συγκεφαλαίωσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου μέχρι τῆς 14/26 ἰουνίου.

Ἡ κατάστασις τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου φαίνεται οὕσα ἡ ἐπομένη. Ἐννοεῖται ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ συμπεριλάβωμεν πάσας τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' οἱ ἐπόμενοι ὅροι εἰσὶν ἀκριβεῖς.

Ἡ Βουλγαρία ἀποχωρισθῆσεται τῆς ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας διὰ τοῦ Αἴμου· εἰς τὸ ζήτημα τῆς ὀροθεσίας τοῦ Αἴμου ἡ Ῥωσσία ἀντέστη· εἶναι ἀκριβὲς ὅτι ὁ λόρδος Βήκονσφιλδ ἐδήλωσεν ὅτι ἀπεχώρει τοῦ συνεδρίου, ἐὰν αἱ στρατηγικαὶ θέσεις τῶν ὀρέων ἐκείνων δὲν ἐξησφαλίζοντο τοῖς Τούρκοις σὺν τῷ δικαίωματι τοῦ ἔχειν ἐν αὐταῖς φρουρὰς καὶ ἀνεγείρειν ὀχυρώματα. Ἀπέναντι τῆς στάσεως ταύτης οἱ Ῥῶσοι ὑπεχώρησαν. Ἡ συνθήκη θὰ φέρῃ ὅτι ὄριον ἔσται ὁ Αἴμος. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς ὀρισθῆσονται ὑπὸ εὐρωπαϊκῆς στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ Σοφία, ἧς οἱ Ῥῶσοι ἀπήτουν τὴν συμπεριληψὴν ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ, δὲν παρέσχε τὰς αὐτὰς δυσχερείας. Ἐπέμειναν μὲν οἱ Τούρκοι ὅπως διατηρηθῆ ἔν τῇ Ῥωμυλίᾳ, ἀλλὰ σχετικῶς τὸ ζήτημα ἐλύθη ἀρκετὰ εὐκόλως. Αἱ φῆμαι καθ' ἃς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξήγειρε πολλὰς ὑπονοίας φαίνονται προερχόμεναι ἐκ Ῥωσσικῆς πηγῆς. Ἀπέναντι τῶν παραχωρήσεων τούτων οἱ Τούρκοι ἔλαβον ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μεθορίου χωρογραφικὸν ἀντιστάθμισμα, ὅπερ φαίνεται ὅτι θὰ προβαίη μέχρι τοῦ ποταμοῦ Καμτσίκ.

Ἀφ' ἐτέρου τὰ δυτικὰ ὄρια τῆς Ῥωμυλίας ἐμειώθησαν πρὸς τὴν Μακεδονίαν, τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Νέστου (Καρά σοῦ) ἀφειθείσης εἰς τοὺς Τούρκους. Τὰ νότια ὄρια τῆς Ῥωμυλίας ὀρίσθησαν ἄνω τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐν τούτοις τὸ συνέδριον ὤρισε μόνον τὰς μεγάλας γραμμὰς τῶν ὀρίων τῆς Ῥωμυλίας, τοῦ ζητήματος τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὀροθεσίας ἀφειθέτος κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀρμοδίας στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐν ἧ θὰ ἐκπροσωπῶνται πᾶσαι αἱ ἐγγυήτριαι δυνάμεις.

Τὸ συνέδριον ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ Βουλγαρία διοικῆται ὑπὸ ἡγεμόνος ἐκλεγομένου ὑπὸ λαοῦ, ἀποδεκτοῦ γινομένου ὑπὸ τῆς Πύλης τῇ συναίνεσει τῶν δυνάμεων καὶ διατελοῦντος ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης. Οἱ ὅροι τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας, τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἡ ἐξέλεξις ἢν θὰ ἐνασκῆ ἡ Εὐρώπη ἐπὶ τῆς νέας ὀργανώσεως, δὲν ἐκανονίσθησαν εἰσέτι. Τὰ σημεῖα ταῦτα ἔσονται ἀντικείμενα προτάσεως ἢν ἐνετάλη νὰ ἐκπονήσῃ ὁ κόμης Κόρτης. Ἄλλ' ἐννοεῖται ἀπὸ τούδε ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ὁ Ῥώσσοις πληρεξούσιος δὲν θὰ παρίσταται μόνος ἐν τῇ ἀνοργανώσει ταύτῃ.

Ἡ ἀνατολικὴ Ῥωμυλία θὰ διοικῆται ὑπὸ χριστιανοῦ διοικητοῦ, διοριζομένου καὶ παυομένου ὑπὸ τῆς Πύλης. Ἡ Ῥωμυλία μένει ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Θὰ ἦναι νέα τις ἐπαρχία μὴ ἀπολαύουσα πλήρους αὐτονομίας, ἀλλ' ἔχουσα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἰθαγενῆ ἔθνοφυλακὴν καὶ οὐχὶ τουρκικὰς φρουρὰς. Πρὸς ἐχέγγυον τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν οἱ Τούρκοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ διατηρεῖν φρουρὰς καὶ ἀνεγείρειν ὀχυρώματα πανταχοῦ τῶν ὀρίων τῆς Ῥωμυλίας. Τούτων καθορισθέντων, τὸ συνέδριον ἐσκέφατο περὶ τῶν ῥήξεων αἵτινες δυνατὸν νὰ προκύψωσι μεταξὺ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ τῆς ἰθαγενοῦς

έθνοφυλακῆς, ὅταν οἱ Τούρκοι ποιοῦμενοι χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τῆς διαβάσεως ἐν τῇ Ρωμυλίᾳ μεταβαίνουσιν εἰς τὰς ἐν τῷ Αἴμῳ ἢ ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Εὐξείνου θέσεις αὐτῶν. Ἐπομένως καθώρισε σαφῶς καὶ λεπτομερῶς τὰς ὁδοὺς, δι' ὧν θὰ διέρχωνται τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, ὡς καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ μέρη καὶ τὸν σταθμὸν αὐτῶν. Οἱ γάλλοι πληρεξούσιοι ἐπιζητοῦντες τὰ μέσα τοῦ νὰ προληφθῶσιν αἱ ταραχαί, αἱ ρήξεις, αἱ προκλήσεις καὶ αἱ σφαγαί, αἰτινες ἐγένοντο ἐν τῷ παρελθόντι καὶ δυνατόν νὰ γίνωσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐνεκα τῆς συναφείας τῶν διαβαινόντων στρατευμάτων μετὰ τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Ρωμυλίας, ὑπέβαλον εἰς τὸ συνέδριον πρότασιν, φέρουσαν ὅτι τὰ τουρκικὰ στρατεύματα δὲν θὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαμείνωσι παρὰ τοῖς κατοίκους καὶ ὅτι ὅσας μεταβαίνουσιν εἰς τὰ ὄρια, ὀφείλουσι πάντοτε νὰ μένωσιν ἐν ἰδιαιτέροις σκηνώμασι. Τὴν πρότασιν ταύτην ἀπεδέξατο παμψηφεί τὸ συνέδριον.

Περιορισθείσης εἰς ἐννέα μῆνας τῆς ῥωσικῆς κατοχῆς τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρωμυλίας, ἀπεφασίσθη ὅτι παρελθούσης τῆς ἐνεαμήνου προθεσμίας, τρεῖς μῆνες ἀρκοῦσι πρὸς παντελεῖ ἐκκένωσιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καὶ τῆς Ρωμυλίας. Τὰ ῥωσικὰ στρατεύματα μέλλουσιν ἄρα νὰ διαβῶσι παντελῶς τὸ μεθόριον αὐτῶν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους. Ἡ εἰς ἐννέα μῆνας ὀρισθεῖσα διάρκεια τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς συνεπάγεται καὶ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξελέγξεως, ἣτις ἐνασκηθῆσεται ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς νέας Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρωμυλίας. Δὲν θὰ ὑπάρχη ὁ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου εἰς εἰδικὸς ῥῶσος ἐπίτροπος· ἀλλ' ἐὰν τὸ συνέδριον κρίνῃ ἀναγκαῖον, θὰ σχηματισθῇ διεθνῆς εὐρωπαϊκὴ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ, ἥς τὸ ἔργον περιορισθῆσεται ἐπίσης εἰς ἐννέα μῆνας. Ὅταν λοιπὸν παύσῃ ἡ ῥωσικὴ κατοχὴ, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Ρωμυλία θὰ ἔχωσι τὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν καὶ θὰ διοικῶνται ἀνεξαρτήτως πάσης ἐξελέγξεως. Τῆς Ρωμυλίας μενούσης ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς Πύλης, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐκζητηθῶσιν οἱ πολιτικοὶ δεσμοί, οἵτινες θὰ δεσμεύωσιν αὐτὴν μετὰ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως. Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι εἶναι ὑπόχρεως εἰς τὴν τήρησιν τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν συμβάσεων, ὅσας συνωμολόγησεν αὐτὴ ἢ Τουρκία. Ὅσον δὲ διὰ τὴν Βουλγαρίαν, τὸ συνέδριον ἀπεδέξατο πρότασιν ὑποβληθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀγγλῶν, αὐστριακῶν καὶ ἰταλῶν πληρεξουσίων, καθ' ἣν ἡ Βουλγαρία ὑποχρεοῦ-

ται τηρεῖν τὰς τελωνειακὰς συμβάσεις καὶ τὰς ἐμπορικὰς καὶ ναυτικὰς συνθήκας, ὅσας ἡ Πύλη συνυπέγραψε, τὰ δὲ περὶ τῶν ἰδιαιτέρων συμβάσεων, ὅσας δύναται νὰ συνωμολόγησῃ τῇ συναινέσει τῆς Πύλης τὰ περὶ τοῦ ὄριου, μέχρι τοῦ ὁποῦ θὰ ἦναι ὑπόχρεως διὰ πάσας τὰς συνθήκας τῆς Τουρκίας, αἱ περὶ τῶν στρατιωτικῶν πρὸς τὸ ἐπικυρίαρχον κράτος ὑποχρεώσεις εἰς ἃς ὑποβληθῆσεται, τὰ περὶ τῶν συμβάσεων, δι' ὧν συνδεθῆσεται μετὰ τῆς Πύλης, ὡς πρὸς τοὺς σιδηροδρόμους, τὰ ταχυδρομεία καὶ τοὺς τηλεγράφους καὶ τὰ περὶ τῆς δαπάνης, ἣτις θ' ἀναλογῆ αὐτῇ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν διαφόρων τούτων κλάδων τῆς ὑπηρεσίας, πάντα ταῦτα ἐκανονίσθησαν, ἔσονται δὲ ἀντικείμενον προτάσεως τῶν αὐστριακῶν πληρεξουσίων, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸ συνέδριον. Δὲν ἀπεφασίσθησαν ἐπίσης τὸ σύνολον τοῦ φόρου τῆς Βουλγαρίας, ὁ τρόπος τῆς εἰσπράξεως καὶ τῆς πληρωμῆς αὐτοῦ, τὸ οἰκονομικὸν σύστημα ὅπερ ἐγκατασταθῆσεται ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν δύο τούτων ἐπαρχιῶν εἰς τὴν διακανόνισιν τοῦ τουρκικοῦ χρέους. Κατ' ἀρχὴν ὅμως ἡ συμμετοχὴ αὕτη ἐστὶν ἐκ συμφώνου ἀποδεκτὴ.

Τῶν ὄρων τούτων καθορισθέντων, τὸ συνέδριον ἠσχολήθη εἰς τὸ ζήτημα τῆς γενικῆς διοικήσεως τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρωμυλίας. Τὸ συνέδριον δὲν φαίνεται ὅτι ἠθέλησε ν' ἀπομνηθῇ τὸ παράδειγμα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδιασκεψέως, καθορίζον τὰς λεπτομερείας τῆς διοικήσεως τῶν ἐπαρχιῶν τούτων. Ἀφίνει οὕτως εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυβερνήσιν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νὰ σχηματίσῃ τὴν διοίκησιν αὐτῆς καὶ δὲν ἐπιβάλλει εἰς τὴν Πύλην διοικητικὸν σύστημα διὰ μίαν μόνην ἐπαρχίαν, ἐνῶ ἡ ἐπαρχία αὕτη μένει ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν αὐτῆς. Ἐὰν πᾶσαι αἱ λεπτομερίαι αὗται ἐκανονίζοντο ὑπὸ τῆς Εὐρώπης, θ' ἀπέβαιναν ὑπεύθυνος καὶ θὰ ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἐπεμβῇ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν ἠθελον ἐφαρμοζέσθαι τακτικῶς. Θὰ ὑπῆρχεν οὕτω πηγὴ δυσχερειῶν, ἃς ἐπιθυμοῦσι ν' ἀσπύγωσιν. Ἐν τούτοις τὸ συνέδριον διέγραψε τὰς γενικὰς ἀρχάς.

Οἱ γάλλοι πληρεξούσιοι ἐμπνεόμενοι ἐκ τῶν παραδόσεων τῆς Γαλλίας ὑπέβαλον εἰς τὴν ἐγκρίσιν τοῦ συνεδρίου λεπτομερῆ πρότασιν, ἐξασφαλίζουσαν εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρωμυλίας, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀστυκῶν δικαίων, τὸ δικαίωμα

τῆς ιδιοκτησίας διὰ πάντα, οἰουδήποτε θρησκευήματος, τὴν ἰσότητά ἐνώπιον τοῦ νόμου, τὴν ἐλευθερίαν ἐξάσκησιν πάντων τῶν θρησκευμάτων καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἰσότητά. Ἡ ῥωσικὴ διπλωματία ἐζήτησεν ὅπως αἱ γενικαὶ αὗται ἀρχαὶ γίνωσιν ἀποδεκταὶ δι' ἀπάσας τὰς ἐπαρχίας, αἰτινες μένουσιν ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν. Ἀλλὰ τὸ συνέδριον δὲν φαίνεται ἀποκλίνον εἰς τὸ νὰ γενικεύσῃ οὕτω τὸ ζήτημα, μὴ θέλον νὰ σμικρύνῃ τὴν Τουρκίαν ἀπέναντι τῶν ἄλλων αὐτῆς ἐπαρχιῶν, ἐνῶ προσεπάθει ἀκριβῶς περὶ τῆς ἀνασυστάσεως αὐτῆς πρὸς νότον τοῦ Αἴμου. Τοῦ συνεδρίου φρονούντος ἄφ' ἑτέρου ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη διὰ τὴν Εὐρώπην νὰ λάβῃ εἰδικὰ μέτρα διὰ τὰς ἄλλας ἐκεῖνας ἐπαρχίας, ἀφοῦ καταδεδειγμένον εἶναι ὅτι ἐν Τουρκίᾳ ἡ ἐλευθερία τῶν θρησκευμάτων ὑφίσταται πράγματι, εἰ μὴ δικαίῳ, οἱ Ῥῶσοι δὲν ἐπέμειναν οὐδ' ἀντέστησαν εἰς τὴν πρότασιν τῶν γάλλων πληρεξουσίων, ἣτις ἐγένετο ἀποδεκτὴ παμψηφεί καὶ ἄνευ τροποποιήσεως. Τῇ αἰτήσεσι τῶν γάλλων πληρεξουσίων ἐγένετο ἐπίσης δεκτικὴ πρότασις, δι' ἣς ἐξασφαλίζεται σπουδαία προστασία εἰς τοὺς ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ ἐν τῇ Ρωμυλίᾳ καθολικοὺς καὶ μοναχοὺς.

Ἐκ τῆς συγκεφαλαιώσεως ταύτης καταφαίνονται τὰ κυριώτατα ἐπιλυθέντα ζητήματα καὶ ὅσα ἐτι ὑπολείπεται νὰ λυθῶσιν. Ἡ ἐκ τούτων προκύπτουσα ἐντύπωσις εἶναι ὅτι τὸ συνέδριον ἠθέλησε ν' ἀνασυστήσῃ τὴν Τουρκίαν πρὸς νότον τοῦ Αἴμου. Ἐλπίζεται ὅτι τὰ πρῶτα ταῦτα ἀποτελέσματα, ἅπερ εἰσὶ πρὸς ὄφελος τῶν Τούρκων, θὰ παράσχωσιν εὐκολίας πρὸς λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, τῶν Τούρκων δυναμένων σήμερον νὰ ποιῶσιν εὐχερέστερον παραχωρήσεις διὰ τὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα δοτέας ἐπεκτάσεις. Τὸ ζήτημα τῆς Βουλγαρίας δύναται νὰ θεωρηθῇ ἤδη λελυμένον, καίτοι πολλὰ εἰσέτι ὑπολείπονται τὰ κανονιστέα.

Τὸ συνέδριον τροποποιῶν τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ διάταξιν θὰ μεταβῇ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν Σερβίαν, πρὸς τὴν Βοσνίαν, πρὸς τὸ Μαυροβούνιον καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ζητημάτων, παρακολουθοῦν τὴν γεωγραφικὴν τάξιν ἀπὸ τῶν βορειοανατολικῶν. Ὑπολείπεται ἡ διακανόνισις τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων τὴν Βεσσαραβίαν, τὰς ἐκβολὰς καὶ τὸν πλοῦν τοῦ Δουνάβεως, τὴν ἀσιατικὴν τέλος Τουρκίαν καὶ τὴν Περσίαν. Βεβαιούται ὅτι ὁ λόρδος

Βήκονσφιλδ ἔχει ἀπόφασιν ν' ἀντιστῇ ἐντόμως εἰς τὴν παραχώρησιν τοῦ Βατούμ. Ὁ κόμης Κόρτης ἀναλαβὼν τὸν ὑπὲρ τῆς Βεσσαραβίας ἀγῶνα ἔσχε συνέντευξιν μετὰ πάντων τῶν πληρεξουσίων, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν εἰς τὴν Ρουμανίαν διατήρησιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ φαίνονται ὅτι θὰ νκαυγήσωσι ὡς ἐκ τῆς μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Γερμανίας ὑφίσταμένης περὶ τούτου συνεννοήσεως, εἰς ἣν ἄλλως δὲν ἀντίστανται οὐδ' ἡ Ἀγγλία, οὐδ' ἡ Αὐστρία. Ὑπάρχει ἄρα ἐσηματισμένη ἐν τῷ συνεδρίῳ πλειονοψηφία διὰ τὴν ἐκχώρησιν τῆς Βεσσαραβίας εἰς τὴν Ῥωσίαν. Μόνη ἡ Ἰταλία θὰ καταπολεμήσῃ αὐτὴν ἐντόμως, ἀλλὰ μόνον διπλωματικῶς.

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Περσίας ἐπέδωκε χθές εἰς τὸν κ. Βίσμαρκ ὑπόμνημα, ὅπως ἀνακοινωθῇ εἰς τὸ συνέδριον.

Οἱ ἀρμένιοι πληρεξούσιοι θὰ ἐπιδώσωσι τὴν πρακτικὴν εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ συνεδρίου ὑπόμνημα, συγκεφαλαιοῦν ὡς οἶόν τε σαφῶς τοὺς πόθους αὐτῶν.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΓΕΝΟΥΣ.

ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΓΕΝΟΥΣ.

Ἡ ἐνεστῶσα γεωλογικὴ περίοδος.

Δ'.

(Συνεχία· ἴδε ἀριθμὸν 27).

Ἄλλ' οὐδόλω διατεινόμενοι περὶ τῆς αὐτῆρας ἀκριβείας τῶν ἱστορικῶν χρονολογιῶν, οὐδὲ παραδεχόμενοι κἄν προσέγγισιν τοιαύτην, ὅταν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν εἶτε αἱ ἀριαναὶ παραδόσεις, εἶτε τὰ ἀρχαιότατα τῆς Αἰγύπτου μνημεῖα, δυνάμεθα ἄρα γε νὰ ἐκτιμήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ὅσα διιστώσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν χρόνων, περὶ ὧν ἄρτι ἐλέγομεν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο πολλάκις ἀπασχολῆσαν τοὺς γεωλόγους καὶ εἰς ποικίλας παρορμηθῶσαν ὑπὲρ τῆς ἐπιλύσεως αὐτοῦ ἀποεῖρας, πόρρω εἰσέτι ἀρίσταται τοῦ καταλῆξαι εἰς πορίσματα, ἱκανοποιούντα τὸ πνεῦμα, ἅπερ ὅμως οὐχ ἤττον πολὺ τι μὲν ἐνεχουσι τὸ διάφορον, ἐπιτηδείως δ' ἔχουσι πρὸς τὸ παρορμηθῆσαι κραταιῶς εἰς νέας ἐρεῦνας· καὶ ἡ μὲν μέθοδος εἶναι ἐξάρετος, ἐὰν δὲ μέχρις ὧδε ἔλειπον διδόμενα ἱκανῶς ἀκριβῆ, ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θᾶπτον ἢ βράδιον μέλλουσι νὰ ἐμφανισθῶσι τοιαῦτα.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι εὐνόητος· παραδεχθῶμεν ἐπὶ παραδείγματι ὅτι ὁ σπογγάνθραξ σχηματίζεται κανονικῶς ἐν τοῖς δασώδεσι τέλειμασι· ὑποθῶμεν πρὸς τούτοις ὅτι νομισματόσημον, οὐδ' ἡ κατὰ τὸν

δωδέκατον αιώνα εκτύπωσης τυγχάνει διηκριβωμένη, ανευρέθη εκεί εις βάθος ενδὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου· ἐκ τούτου ἀγόμεθα εἰς βέβαιον συμπέρασμα, ὅτι πρὸς σχηματισμὸν τοῦ σπογγάνθρακος στρώματος ἐδέησε νὰ παρέλθωσι περὶ τὰ 600 ἔτη πρὸς ἀκρίβωσιν δὲ τοῦ χρόνου καθ' ἕνα κατεσκευάσθη χαλκοῦς πέλεκυς, ἐκ μείζονος βάρους ἀνορυχθεῖς, 8 μέτρων φέρ' εἶπεῖν, ἀρκεῖ νὰ σχηματισθῇ ἡ ἐξῆς ἀναλογία 1 μ., 50: 600 ετ.: 8 μ.: χ.ετ. ὅπως ἐξαχθῇ τὸ πόρισμα, ὅτι ὁ πέλεκυς ἀριθμεῖται 3,200 ἐτῶν ἀρχαιότητα, ἥτοι ὅτι χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος π. Χριστοῦ.

Πολλὰ φυσικὰ φαινόμενα καθυπάγονται εἰς τοιοῦτου εἴδους ὑπολογισμούς. Τοιαῦτα δ' εἰσὶν αἱ προσχώσεις ποταμοῦ, αἱ ἀποχερώσεις λίμνης, αἱ διαβρώσεις ἀπορροῦσας ὄχθης ἢ ὄροπεδίου κτλ. ἀλλ' ὅπως τὰ πορίσματα τῶν ὑπολογισμῶν τούτων θετικὴν ἔχουσιν ἀξίαν, δέον τότε φαινόμενον, τὸ τὴν βᾶσιν αὐτῶν ἀποτελοῦν καὶ αἱ τὰ διδόμενα συμπληροῦσαι παρατηρήσεις νὰ ἐκπληρωσῶσι τρεῖς συνθήκας, ἅς ἡκριβωμένως ὁ κ. Φορέλ διετύπωσεν, ἥτοι:

α'. Δέον τὸ φαινόμενον νὰ ᾖ αὐστηρῶς συνεχὲς ἅμα καὶ κανονικόν, τοῦθ' ὅπερ οὐδέποτε συμβαίνει, ἀλλ' ἡ δράσις αὐτοῦ θεωρητέα καὶ ὡς παρέχουσα σταθερὸν μέσον ὄρον ἐνιαύσιον, ἢ δι' αἰῶνος ὄλον διήκοντα, χάριν τῶν κατὰ φύσιν παραγομένων ἀντισταθμίσεων.

β'. Ὅταν ἐπάλληλα στρώματα ἀντὶ χρονομέτρου ἐλαμβάνονται, ἡ ἡλικία τῶν στρωμάτων, ἅπερ ἐπέχουσι τάξιν ὄρου συγκρίσεως, δέον νὰ ᾖ αὐστηρῶς ὀρισμένη, ἢ δὲ φύσις τῶν πρὸς ἀλληλα συγκρινόμενων πραγμάτων εἰς οὐδεμίαν οὐδέποτε ὑποκείσεται ἀμφιβολίαν καὶ ἀβεβαιότητα.

γ'. Δέον νὰ ὑπάρχῃ ἀπόλυτος βεβαιότης ὅτι τὰ ἐντιμὴ στρώματι εὐρεθέντα ἀντικείμενα, πράγματι αὐτῶ τούτῳ τῷ στρώματι προσήκουσιν, ὅτι δὲν προῆλθον ἀλλαχόθεν ἐκ μεταθέσεως τινος, ἢ ἐνεκεν τοῦ βάρους αὐτῶν ἐκτοπισθέντα.

Μιᾶς καὶ μόνης τῶν συνθηκῶν τούτων ἀνεκπληρωτοῦ μενουσῆς, σφαλερὸν κατ' ἀνάγκην ἔσται πᾶν ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ πόρισμα· ἀλλ' εἰ καὶ μέγχις ὡδε οὐδεὶς κατάρθωσεν νὰ ἐκπληρωθῇ ἀκριβῶς ἐν ἀπάσῃ τῇ ἐκτάσει αὐτῶν τοὺς ὄρους τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Φορέλ τεθέντος προγράμματος, οὐδὲν ἦν τὸν λίαν διαφέρει ἡμῖν, ὡς ἔφθην εἰπῶν, ἢ γινώσκω τῶν πορισμάτων, ἅπερ ἐκ τῶν περὶ τὴν προϊστορικὴν χρονομετρίαν πειραμάτων τούτων ἐπετεύχθησαν.

Κατὰ πρώτην ἔποψιν τὰ δασώδη τέματα Skomoses θὰ ὑπελαμβάνοντο πως ἀρμόδια ὅπως συντελέσωσιν ἐπιφελῶς εἰς τοιοῦτου εἴδους ἐρεύνας, οὐδὲν ὁμῶς βέβαιον ἐκ τούτων ἐξάγεται· ὁ Steen-

strup, ὁ ἐν τοιαύτῃ ὕλῃ ἄριστος κριτής, ἀφοῦ ἐξετίμησεν εἰς 40 αἰῶνας τὸν χρόνον τὸν ἀπαιτούμενον εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἐν τισὶ τῶν τελευτῶν τούτων συμπεφορημένου σπογγάνθρακος, ἀποφαίνεται ὅτι δις καὶ τετράκις ἴσως τοσοῦτος διέβησε χρόνος πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ πράγματος τούτου.

Τῶντι δ' ἡ ἀβεβαιότης τῶν πορισμάτων, ἅπερ προκύπτουσι ἐκ τῆς ἐπαυξήσεως τῶν σπογγάνθρακῶν στρωμάτων εἶναι πολλῶν μείζων τῆς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Δανου ὑποτιθεμένης. Προσθεῖς εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Brandt συναλεγεμένα διδόμενα ὅσα ὁ συναδέλφός μου κ. Resal εὐηρεστήθη νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃ ἐξάγω ὅτι ἐπὶ περιόδου 443 ἐτῶν ἡ μέση ἐνιαυσία αὐξίσις τοῦ σπογγάνθρακος εἶναι 0μ.,032, ἀλλ' ὁ μέσος οὗτος ὄρος προκύπτει ἐξ ἀριθμῶν, ὧν οἱ ἀκρότατοι εἰσι 0μ.,065 καὶ 0μ.,0065, ἤγουν ὅτι οἱ περὶ τὴν ἐνιαυσίαν τοῦ σπογγάνθρακος αὐξίσην ὑπὸ διαφόρων φυσιοδιφῶν παρατηρηθέντες μέσοι ὄροι ποικίλλουσιν ἀπὸ 1 — 10.

Οἱ ὑπολογισμοὶ τῶν κ.κ. Gillieron καὶ Troyon, οἱ βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀποχερώσεων, ἅς ἡ ὑποχώρησις τῶν ὑδάτων ἐπήγαγε κατὰ τὰς λίμνας Bienne καὶ Neuchâtel ἐν Ἑλβετίᾳ, ἀσήμαντον ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ περὶ τὸ ἀσχιζόμεθα ζήτημα· ἀμφότεροι τὴν ἀρχαιότητα τῶν λιμναίων οἰκίσεων ἐξετίμησαν· ἀλλ' εἰ καὶ πιθανῶς τῷ λόγῳ λίαν μεταγενέστεραι τυγχάνουσιν αὐταὶ τῆς ἐποχῆς, ἣν ἡμεῖς προτιθέμεθα νὰ ὀρίσωμεν, σημειούμεν ἐν τούτοις τοὺς ἀριθμούς 6,000, καὶ 3,300 ἐτῶν, οὓς οἱ φυσιοδίφαι οὗτοι ὑπολόγισαντες εὗρον.

Τὰ χρονολογικὰ πορίσματα, τὰ προκύψαντα ἐκ τῆς ἐξερευνησεως προσακτίων προσχώσεων τοιοῦτων, οἷας ἀνέφερον, παρεμφαίνουσι λάθῃ τινὰ, ἅπερ ὀρθῶς ὁ Vol ἐσημείωσε. Καὶ ἐπὶ τινὰ μὲν χρόνον ἐνομήσθη ὅτι ἦν δυνατὴ ἡ παραδοχὴ τῶν πορισμάτων, τῶν ἐδραζομένων ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν ἅς ἐνήργησεν ὁ κ. Morlot κατὰ τὸν κῶνον τῶν καθαυμένων τῆς Τινιέρης. Τοῦ κῶνου τούτου διατηθέντος ὑπὸ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς μῆκος μὲν 133, εἰς βάθος δὲ 7,7 μέτρων, ἀπεκαλύφθησαν ἐν μέσῃ τῇ χαλικώδει αὐτοῦ μάζῃ τρία ἀλλεπάλληλα ἐδάφη, οὐδέποτε ἀπ' αἰῶνος ἀνασκαυθέντα, ὧν τὸ μὲν ἐπιπολαιότερον περιελάμβανε πλίνθους καὶ νομίσματα βωμαϊκὰ, τὸ δὲ δευτέρον ἄγγεῖα πῆλινα τοῦ κατὰ τὸν χαλκῶν αἰῶνος, τὸ δὲ ἔσχατον κατὰ βάθος συντετριμμένα ὄστα, ἀνθρακας καὶ ποικίλα ἀντικείμενα, ἅπερ εἰς τὸ τέλος τῆς κατὰ τὸν λίθον περιόδου ἀνενεκτέα προσδιορίζων δὲ τὴν μὲν ἔναρξιν τῆς ἐν Ἑλβετίᾳ βωμαϊκῆς περιόδου κατὰ τὸν πρῶτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα, τὸ δὲ τέλος αὐτῆς κατὰ τὸ 583 μ. Χ. καὶ ἐπιχειρῶν διορθώσεις τινὰς, ὧν τὰ καθεκαστα περιττὸν νὰ παρατεθῶσιν ἐνταῦθα, ὁ κ.

Morlot ὑπέλαβεν ὅτι δύναται νὰ προτείνῃ τοὺς ἐξῆς ἀριθμούς, οἷον χρονολογίας τινὰς κατὰ προσέγγισιν ἀληθεῖς.

Ἀρχαιότης τοῦ κατὰ Ῥωμαίους στρώματος αἰῶνες
40—45
• τοῦ κατὰ τὸν χαλκῶν στρώματος 29—42
• τοῦ κατὰ τὸν λίθον στρώματος 47—70
• ὀλοκλήρου τοῦ κῶνου, . . . 74—110

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἰσι λίαν μέτριοι· ὁ ἀριθμὸς, δὲν ὁ κ. Morlot προτείνει ὡς ἐνδεικτικὸν τῆς χρονολογίας τῆς ἐν Ἑλβετίᾳ χρονικῆς περιόδου τοῦ λίθου, ἀγεῖ εἰς ἀρχαιότητα σύγχρονον περίπου τῇ ὑπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων καταδηλουμένῃ. Καὶ ἀπορίας μὲν πάντως καὶ ἰσχυρᾶς ἐντυπώσεως ἀπεργαστικῆ φανήσεται ἡ διαφορὰ τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὰς δύο ταύτας χώρας, πλὴν τὸ γεγονός τοῦτο δὲν παρέχει εὐλογον ἀφορμὴν τοῦ θεῖναι ἐν ἀμφιβολίᾳ τὰ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Ἑλβετοῦ ἀνακοινωθέντα πορίσματα· διότι γνωστὸν δὴ τυγχάνει πρᾶγμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐξαίρεται πανταχοῦ συγχρόνως εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ὅτι οἱ Ἑσκιμῶοι ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ αἰῶνι τοῦ ἐξεργασμένου λίθου διατελοῦσι βιοῦντες.

Πάνυ ἄλλοταὶ ὁμῶς ἀπηυθῆθησαν πρὸς τὸν κ. Morlot ἐπικρίσεις, ἐξ ὧν ἐξάγεται ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὓς ἐκ τῆς κατὰ τὸν κῶνον τῆς Τινιέρης μελέτης αὐτοῦ ἐπορίσθη, σχεδὸν ἀδύνατον νὰ γίνωσιν ἀποδεκτοὶ ὡς παριστῶντες τὴν προσέγγισιν τῆς παρ' ἡμῶν ζητουμένης χρονολογίας.

Ε'.

Ὁ κύριος Φορέλ, ὁ δραστηρῶς συμμεταχθὼν τῆς συζητήσεως αὐτῆς, ἐπεχείρησε νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν σκοπὸν διὰ πλαγίας ὁδοῦ. Ἄντι ν' ἀναζητήσῃ ἀπ' εὐθείας τὴν ἀρχαιότητα προϊστορικῶν γεγονότων, προὔτεινε νὰ προσφύγωμεν εἰς τὴν μέθοδον τῆς κατ' ἐπίγνωσιν ψευδοῦς ὑποθέσεως, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται νὰ ὀρισθῇ εἴτε μέγιστός τις ὄρος, πέραν τοῦ ὁποῦο δὲν δύναται βεβαίῳ τῷ λόγῳ νὰ προβῶσιν οἱ ἀριθμοὶ, εἴτε ἐλάχιστος, κάτωθεν τοῦ ὁποῦο ἀδύνατον νὰ κατέλθωσι. Τὴν ἰδέαν δὲ ταύτην ἐφήρμοσεν ὀρθῶς ἅμα καὶ εὐφυῶς ἐν τῇ λίμνῃ Λεμάνη.—Γνωστὸν ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ Ῥοδανῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν μάλιστα τῶν ἐκ τῆς τήξεως τῶν χιόνων ἐξογκώσεων αὐτοῦ, λίαν θοερὸν εἰς τὴν λίμνην εἰσρέον, ἱκανῶς καθαρὸν ἐξέρχεται. Ἡ οὕτω κατατιθεμένη ἰλύς, τείνουσα προφανῶς εἰς ἐμπλήσιν τῆς λίμνης, προσέχουσα ἦδη μέρος τοῦ μεγάλου κοιλώματος, ὅπερ ἐπλήρουσι οἱ τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου πάγοι· ὁ κύριος Φορέλ, προσδιορίσας ἐν πρώτοις τὸν ἐνιαύσιον ὄγκον τῆς ἰλυώδους ὑποστάθμης καὶ ἐξερευνήσας ἐφεξῆς, ὡς ἀφετηρίαν λαμβάνων τὰς ὑπὸ τοῦ La Bèche ἐνεργηθείσας καταθετριάσεις, τὴν ὑγρὰν μάζαν, τὴν ἀποτελοῦσαν

τό γε νῦν τὴν λίμνην ὀλοκλήρον, κατάρθωσε νὰ ἐκτιμήσῃ οὕτω τὸν χρόνον, τὸν πρὸς κατάχωσιν τῆς λίμνης ἀπαιτούμενον, ὑπὸ τῆς ἐκ τοῦ Ῥοδανῶ εἰσφερομένης καθ' ὑπόθεσιν ἰλύος. Εἶτα ἀποδεχόμενος ὅτι ἡ μέχρις ὡδε ἐμπλησθεῖσα μερὶς τῆς ἀρχεγόνου Λεμάνης ἐκέκμητο μέσον βάθος, ἴσον πρὸς τὸ τῆς καθ' ἡμᾶς Λεμάνης, παρέλαβε τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἐκ προσχώσεων σχηματισθεισῶν ἤδη πεδιάδων πρὸς τῆς λίμνης αὐτῆς τὴν ἐπιφάνειαν· ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος εἶναι σχεδὸν ὡς ἐν πρὸς τρία, συμπεραίνεται ἄρα ὅτι αἱ πεδιάδες αὗται κατεστρώθησαν ἐν χρόνῳ ἴσῳ πρὸς τὸ τρίτον τοῦ χρόνου, τοῦ πρὸς ἐμπλήσιν τῆς νῦν ὑφεστῶσης λίμνης ἀπαιτουμένου· ἀλλὰ τούτων ὁ σχηματισμὸς ἤρξατο ἀμέσως μετὰ τὴν τῶν παγετῶν ὑποχώρησιν· ἡ δὲ τοῦ ὑπολογισμοῦ ἄρα τούτου ἐπιτευχθεῖσα χρονολογία ἐστὶν ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῆς ἐνάρξεως τῆς νεωτάτης γεωλογικῆς περιόδου.

Τοιαύτη ἐστὶν ἡ μέθοδος, δι' ἣς ὁ κ. Φορέλ ἐπορίσθη τὸν ἀριθμὸν ἑκατοντακισχιλίων ἐτῶν· ἀλλ' ὁ μέγιστος οὗτος ὄρος τυγχάνει πιθανῶς ὑπερβολικῶς, ὡς αὐτὸς ὁ κ. Φορέλ ὑπέδειξε· διότι ἀείποτε ἐποιήσατο χρῆσιν τῶν ἀριθμῶν, τῶν τοὺς ἐλάχιστους ἐκφραζόντων ὄρους πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ ἀποθέματος τῆς προσχώσεως· ἐννήκοντα μόνως ὑπελόγησεν ἡμέρας, τὰς πρὸς τὴν κατάθεσιν τῆς ἰλύος ἐπιτηδείας· τὸν Ῥοδανὸν μόνον ἐν τῇ ἐκτιμῆσει αὐτοῦ ὑπολογισάμενος, παντάπασιν ὀλιγόρησε τῶν ἄλλων ποταμίων, βυάκων, κτλ. Ὁ δὲ ὄλος ἀναμέτρησε τὰς πλημμύρας, τοὺς ἐκτάκτους δετούς, τὰ κατακρημνίσματα, κτλ. Ἰπέθετο ὅτι αἱ ἐξογκώσεις τοῦ Ῥοδανῶ ἦσαν ἀνεκαθεν τοιαῦται, οἷας βλέπομεν ἡμεῖς νῦν αὐτὰς, ἐνῶ φυσικῶς δὴ τῷ λόγῳ ἐν ἀρχῇ αὗται οὐ μόνον πολλῶν μείζονες ἦσαν, ἀλλὰ καὶ πλείονας συναπεκόμεζον ὕλας, ἀπὸ τῶν νεωστὶ ἀπηλλαγμένων τῆς παγετώδους αὐτῶν περιβολῆς ὀρέων ἀποστῶσαι· παντάπασιν ἐσίγησε περὶ τῶν τροχάλων ἢ τῶν ψάμμων, ἅς συνεπάγεται ἀναγκαίως χεσμαβρώδης ποταμὸς, οἷος ὁ Ῥοδανὸς κτλ. Ὁ εὐρεθεὶς ἄρα ὑπὸ τοῦ κ. Φορέλ ἀριθμὸς ὄφειλε πάντως σπουδαίαν νὰ ὑποστῇ ἐλάττωσιν, ὅπως πρὸς τὴν ἀλήθειαν προσεγγίσῃ. Οὐδὲν ἐπιχειροῦντες νὰ διακριβώσωμεν ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, δυνάμεθα καὶ μετὰ βεβαιότητος νὰ παραδεχθῶμεν σχεδὸν ἀπόλυτον ὅτι ἡ ἐνεστῶσα γεωλογικὴ περίοδος δὲν ἀφίκετο εἰσέτι εἰς τὴν ἡλικίαν ἑκατὸν χιλιάδων ἐτῶν.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ κ. Arcelin τοῦ αὐτοῦ προβλήματος τὴν λύσιν ἐπέδωξε, τὰ ὑπὸ τοῦ Σαῶνος κατατιθέμενα γεώδη στρώματα διαμελετῶν. Ὁ ποταμὸς οὗτος ὡς ἔχει νῦν, βέει ἐν κοίτῃ, ὀρυχθεῖσθαι ἐν τοῖς προσχώμασι τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τε-

ταρτογενούς περιόδου ἀρχαίου Σαῶνος, οὗ τὰς ὄχθας ἐξήρε διὰ τῶν ἰλυωδῶν στρωμάτων, ἅπερ καθ' ἑκάστην τῶν ἐξογκώσεων αὐτοῦ κατετίθετο. Τὰ δύο γεωδῆ στρώματα εὐχερέστατα ἀπ' ἀλλήλων διακρίνονται· ἄλλως δὲ τὸ ὁμογενὲς τῶν νεωτέρων προσχώσεων ἰκανῶς κανονικὸν τεκμηριοῦ φαινόμενον· αἱ ὄχθαι τοῦ Σαῶνος ἐμφαίνουσιν ἐνιαχοῦ πλευρὰς μᾶλλον ἢ ἤττον ἀπορρώγας, οἷον φυσικὰς τινὰς γεωλογικὰς περικοπὰς ἀπεργαζομένας, αἱ δὲ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ διενεργούμεναι διαθρώσεις ἀποκαλύπτουσι κατὰ τὰς πλευρὰς ταύτας ἀντικείμενα προδήλως εἰς διαφόρους προσήκοντα χρονικὰς περιόδους, ἤτοι τὴν ῥωμαϊκὴν, τὴν τοῦ χαλκοῦ καὶ τὴν τοῦ ἀπεξεσμένου λίθου καὶ τὰ ἀντικείμενα προφαίνονται ἐνιαχοῦ εἰς σταθερὸν ὕψος, τὴν ἐδραϊάν καὶ ἀμετακίνητον αὐτῶν μαρτυροῦν θέσιν. Οἱ ἀπορρώγες ἄρα τοῦ Σαῶνος ὄχθαι ἀπαρτίζουσιν ἐν τῶν πολυτιμοτάτων ἡμῶν προϊστορικῶν χρονομέτρων.

Οἱ κ. κ. Arceiin καὶ Ferry ἐπεχείρησαν ἐν πρώτοις νὰ ὀρίσωσιν ἀπ' εὐθείας τῶν ποικίλων τούτων στρωμάτων τὴν ἀρχαιότητα, οἱ δὲ ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν προκύψαντες ἀριθμοὶ ἐμφαίνουσι διαφωνίαν τινὰ πρὸς ἀλλήλους, προσελθοῦσαν ἀναμφερστῶς ἐκ τούτου ὅτι οἱ μὲν τοῦ κ. re Ferry ὑπολογισμοὶ βασίζονται ἐπὶ μιᾷ καὶ μόνῃ περικοπῇ, ἐνῶ οἱ τοῦ κ. Ἀρκελίνου παριστώσι τοὺς μέσους ὄρους τῶν ἐπὶ τῆς ἐξερευνησεως 33 σταθμῶν προκυψάντων ἀριθμῶν· ὅπως δὴποτε ὁ τελευταῖος οὗτος ἡσπάρσατο βραδύτερον τὴν τοῦ κ. Φορέλ μεθόδον, ἤτοι τὴν τῆς σφαλερᾶς προϋποθέσεως μεθόδον, ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀναζητήσῃ τὸν μέγιστον, ἐπειράθη τούναντίον τὸν ἐλάχιστον νὰ ὀρίσῃ ὄρον, τῶν δὲ ὑπολογισμῶν αὐτοῦ τὸ πόρισμά ἐστὶ τὸ ἐξῆς.

ἀρχαιότης τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρώματος ἔτη 1500
 « τοῦ χαλκοῦ » 2250
 « τοῦ κατὰ τὸν ἐξεργαζόμενον λίθον » 3000
 « τῶν τεταρτογενῶν κρητιδικῶν στρωμ. » 6750

Τὰ πορίσματα ταῦτα ἐπιεικῶς ἠλαττωμένα ἀποδεικνύουσιν ἀρχαιότητα ἄγουσαν ἡμᾶς παρὰ μικρὸν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ Μανέθωνος. Ἀλλ' ὁ ἐλάχιστος τοῦ κ. Ἀρκελίνου ὄρος φαίνεται μοι ἐπίσης ἄγαν πρὸς τὸ ἕλαττον ἀποτεινῶν, ὅσον ὁ τοῦ κ. Φορέλ μέγιστος πρὸς τὸ πλεόν, ἀρκοῦμαι δὲ νὰ ὑποδείξω τὴν κυριωτάτην τῶν αἰτιῶν, ἐξ ἧς πιθανῶς τὸ ἀποτελεῖμα τοῦτο προέκυψεν.

Ὁ συγγραφεὺς στηρίζων τὸν ὑπολογισμὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ἰσότητος τῶν ἐξογκώσεων τῶν ὕδατων τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς ἰλυώδους ὑποστάθμης κατὰ τε τὴν ἀπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων μέχρις ἡμῶν παρατεινούσαν περίοδον καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς προγενεστέρους χρόνους, συγγέει προ-

δήλως ἐποχὰς, καθ' ἃς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Σαῶνος διετέλει ἐγκαταλειμμένον εἰς μόνῃς τῆς φύσεως τὴν ἐπίδρασιν, πρὸς ἄλλας, καθ' ἃς τὸ αὐτὸ λεκανοπέδιον δεινῶροτομηθὲν καὶ ἀροτριωθὲν ἐκαλλιέργηθη, ὡσπερ νῦν ἔχει· ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ ὅτι κραταιότερα τυγχάνει τῶν ἀτμοσφαιρικῶν φαινομένων ἢ δράσεις καὶ ἰδίᾳ τῶν ὑετῶν ἐπὶ γεωωρημένου χωρίου, ἢ ἐπὶ ἀνηρότων ἀγρῶν; Ὁ κ. Ἀρκελίνος βᾶσιν τῶν ἑαυτοῦ ὑπολογισμῶν ὑποθεῖς τὰ ἐπιπόλαια στρώματα σφόδρα ὀλιγοστὸν θὰ ἐπορίζετο πάντως τὸν τελικὸν ἀριθμὸν, καθ' ὅτι ταῦτα κατὰ φυσικὸν λόγον πολλῶ τάχιον ἐσχηματίσθησαν ἢ τὰ πλεῖστα τῶν βαθυτέρων στρωμάτων.

Ἀποφαινόμενος λοιπὸν περὶ τοῦ ἐλαχίστου ὄρου, εἰς θν κατέληξεν ὁ κ. Ἀρκελίνος, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου τοῦ κ. Φορέλ ἐβῆθη εἰπὼν, παρατηρῶ ὅτι βεβαίως δὴ τῷ λόγῳ ἢ ἐνεστῶσα γεωλογικὴ περίοδος κέκτηται ἡλικίαν πολλῶ ὑπερτέραν τῆς ὑπὸ ἐπτακισχιλίων ἢ ὀκτακισχιλίων ἐτῶν ἐκφραζομένης.

5.

Τίνας δὲ ποτε δέον νὰ ὑποστώσιν ἐπανορθώσεις οἱ τοὺς ἐσχάτους ὄρους ἐκφράζοντες ἀριθμοὶ, ὅπως πρὸς τὴν ἀλήθειαν προσεγγίσωσι; Περὶ τούτου ἀδύνατον μέχρις ὧδε νὰ δυσχυρισθῶμέν τι θετικὸν, ἀλλ' ἀπὸ τούδε ὅμως καὶ ἐφεξῆς προφανῆς ἐστὶ ἡ μέθοδος ἣν δέον νὰ μετέλθῃ τις πρὸς μινύθησιν τοῦ χωρίζοντος ἀπ' ἀλλήλων τοὺς ἀριθμοὺς τούτους διαστήματος. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, τὰ τοῦ Σαῶνος προσχώματα φαίνονται μοι παριστώντα συνθήκας δυσκαταγωνίστου ἀσαφείας καὶ ἀβεβαιότητος, τὸ πάντων δὲ κάλλιστον τῶν μέχρις ὧδε ἀνακαλυφθέντων προϊστορικῶν χρονομέτρων εἰς προσδιορισμὸν τῆς ἀρχαιότητος τῆς ἐνεστῶσης γεωλογικῆς περιόδου τὴν λίμνην Λεμάνην νομίζω.

Πρὸς πλήρη ἀπαρτίσμων τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Φορέλ ἐξερευνηθέντων πορισμάτων δέον νὰ ὑπολογισθῶσι οὐ μόνον αἱ ἀνωτέρω ὑποδειχθεῖσαι περιπτώσεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι τινὲς πρὸς ταύτας. Ἐδεῖ πρὸ πάντων κατὰ διαφόρους τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥρας ἐν αὐχμηρᾷ ἀτμοσφαίρᾳ, καθάπερ ἐν ὑετῶδει, καὶ καθ' ἅπασαν τῆς λίμνης τὴν περιφέρειαν νὰ ἐκτιμηθῇ τὸ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου βύακος, ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης χαράδρας εἰσφερόμενον ὕδωρ, νὰ καταμετρηθῇ ἢ ἐν τοῖς ὕδασι ἐνεγομένη ἰλύς, τὸ ποσὸν τῶν παρασυρομένων τροχάλων καὶ φάμμων. Τὸ ἔργον τοῦτο ὑπερβαίνει μὲν τὰς δυνάμεις ἐνδὸς καὶ μόνου ἀτόμου, δύναται ὅμως νὰ εὐσθεθῇ δι' ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ σχηματιζομένου συνεταιρισμοῦ· τὸ πρόβλημα εἶναι ἀνάξιον τοῦ πόνου. οἱ δὲ σοφοὶ Ἑλβετοὶ, οἱ δὲ καίως ἐπὶ τῷ περικαλλεῖ αὐτῶν λίμνην σεμνυόμενοι, εὐχερέστατα ἠδύναντο νὰ συνενοηθῶσι πρὸς τῆς λύσεως αὐτοῦ τὴν ἐπίτευξιν.

Ἀλλὰ καὶ τοιαῦται, οἷα εἰσιν αἱ τῶν κ. κ. Ἀρκελίνου καὶ Φορέλ ἐργασίαι, εἰς σπουδαῖα ἄγουσι συμπεράσματα. Ἐν πρόγενεστέρους χρόνοις ἢ ὀλοσχερῆς τῆς γῆνης σφαίρας ἡλικία περιετέλλετο εἰς ἀριθμὸν ἐτῶν μικρὸν μείζονα τῶν ἐξ χιλιάδων, μόνῃ δὲ νῦν ἢ ἐνεστῶσα γεωλογικὴ περίοδος, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τῶν τοῦ Σαῶνος προσχώσεων κατὰ πλείονας αἰῶνας τὸν ἀριθμὸν ἐκεῖνον φαίνεται ὑπερακοντίζουσα. Ἀφ' ἐτέρου, ἐνῶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν δαρβινειῶν θεωριῶν, τῆς σπατάλης τοῦ χρόνου μετὰ παραδόξου διαχειρισθείσης εὐχερείας, ἐπιστώθη ὅτι ἑκατοντάκις μύρια ἐτῶν διστῶσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν παγετωδῶν χρόνων, ἐκ τῶν γεωδῶν καταθεμάτων τῆς λίμνης Λεμάνης τούναντίον διδασκόμεθα ὅτι ἡ λῆξις τῆς περιόδου ἐκεῖνης ἐγένετο ἐν χρόνῳ βραχυτέρῳ τῶν ἑκατοντακισχιλίων ἐτῶν.

Καὶ λέγει μὲν δικαίῳ τῷ λόγῳ ὁ κ. Φορέλ ὅτι εταῦτα πάντα δὲν ἀπαρτίζουσιν εἰσέτι ἱστορικὴν χρονολογίαν, ἀπεργάζονται ὅμως χρονολογίαν ἀκριβεστέραν κἄν τῆς γεωλογικῆς χρονολογίας, ἐξ οὗ ἅπαξ ἐτι κατάδηλον γίνεται ὅτι ἡ παρατήρησις καὶ ἡ πέτρα τὰς ἀκράτους θεωρητικὰς ιδέας ἐπανορθοῦσιν. (Ἐπεταί συνέχεια).

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΣΤΡΟΝΟΜΟΙ ΚΑΙ Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

(ὑπὸ E. ROSSE DE GIUSTINIANI).

Ἴσως καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπως πολλοὶ παρὰ τοῖς ξένοις, ὑπάρχουσιν οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας, κατὰ μὲν τὴν φιλοσοφίαν καὶ πάντα τὰ εἶδη τῆς φιλολογίας καὶ καλλιτεχνίας ἦσαν καὶ ἔσονται οἱ πρῶτοι καὶ μόνου ἀπαράμιλλοι τῶν ἐθνῶν διδάσκαλοι· κατὰ τὰς ἐπιστήμας ὅμως καὶ μάλιστα τὰς μαθηματικὰς καὶ ἀστρονομικὰς, μικρὰ τινα ἢ καὶ οὐδὲν ἐπραξαν, ἀγνοήσαντες τὴν ἀξίαν τῆς πειραματικῆς μεθόδου καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς θεωρίαις καὶ ἰδεολογίαις ἐντροφήσαντες, ἢ ἐν ταῖς θετικαῖς τοῦ αἰσθητικοῦ κόσμου ἀληθείαις, ὧν ἡ ἔρευνα καὶ ἀνακάλυψις εἰς τοσοῦτον προήγαγε πολιτισμοῦ τοῦ τῆς Ἑσπερίας λαοῦ.

Τὸν ἄτοπον καὶ ἄδικον τοῦτον ἰσχυρισμὸν, προφανῶς ἐξ ἀμαθείας ἐκπηγάζοντα, τελεσφόρως κατεπολέμησάν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ δὴ καὶ τῆς Ἱταλῶς τὴν καταγωγὴν, ὡς δὴ-

λον ἐκ τοῦ ὀνόματος, ἐκδούς πρὸς διείκτας ἐν Σμύρνη τὴν κατωτέρω πραγματείαν, ἣν μετέφρασα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, οὐδενὶ σχολίῳ αὐτὴν συνοδεύων, ἀλλ' ἀπλῶς ἀρίων αὐτὴν νὰ ἀλήσῃ διὰ τῆς ἱστορίας.

Ἐν Φερικίῳ τῇ 9 ἰουνίου 1878.

Α. Γ. ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ.

Α'.

Ὅτι πάλαι ποτὲ ὡς ἐπιστήμη καθ' ὄλου ὑπελαμβάνοντο οἱ παραδόσεις, τὰ ἀνέκδοτα καὶ πλεῖστα μαρτυραῖα, ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὴν ἀξίαν μυθικὴν καὶ συνθηματικὴν, περὶ οὗ σήμερον οὐδεὶς ἀμφιβάλλει. Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς παναρχαίοις καὶ ἀποκρύφους τὰ πολλὰ διηγήματα, ἢ περὶ τὴν ἱστορίαν κριτικὴ δύναται βεβαίως νὰ διακρίνη τοῦ ψευδοῦς τὸ ἀληθές· ἀλλ' ὅμως ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀστρονόμους, πολλὰκις ἢ κριτικὴ αὐτὴ ἐφάνη, ὡς μὴ ὤφειλε, ἄπειρος καὶ ἄδικος. Καὶ σήμερον ἐτι οἱ περικλεεῖς ἐκεῖνοι ἀστρονόμοι ἤμιστα γινώσκονται καὶ ἐκτιμῶνται ὑπὸ τῶν ἐπιπολαίως τὴν ἀρχαιότητα μελετητᾶντων καὶ τῶν ἀκροθιγῶς μόνον ἐγγιζόντων τὰ παρόμοια ζητήματα.

Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι καὶ περὶ τῶν οὐρανίων φαινομένων εἶχον πάντως μᾶλλον ἢ ἤττον τελείαν τινὰ γνώσιν οἱ τῆς Ἑλλάδος σοφοὶ ἄνδρες, οἱ διὰ μόνῃς τῆς μεγαλονοίας αὐτῶν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς τελειότητος ὑψώσαντες ἐπιστήμας τε καὶ τέχνας καὶ καταλιπόντες ἔργα ἀθάνατα, αἰωνίως ὑπὸ πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν θαυμαζόμενα· ἀλλ' ἢ κακοβουλία, ἢ κακεντρέχεια καὶ μάλιστα ἢ ἀγνοία τῶν πραγμάτων ἠμαύρωσαν τὸ κλέος τῶν ἀρχαίων ἀστρονόμων. Ἀναγινώσκοντες μετὰ προσοχῆς καὶ ἀπροκαταλήπτως ὅσα περὶ αὐτῶν ἔγραψαν εὐσυνείδητοι καὶ πολυμαθεῖς ἱστορικοὶ καὶ τολμῶντες πρὸ πάντων νὰ διεισδύσωμεν εἰς τὸ ἄδυτον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ τὸ πάλαι πλεῖστα ἀλήθειαι ἐκρύπτοντο ἀπὸ τοῦ λαοῦ, θέλωμεν πάντες θαυμάσει τὴν τε ἐπιστήμην καὶ τὰς τολμηρὰς τῶν μετεωροσκόπων ἐκείνων ὑποθέσεις, ὧν αἱ πλείους σήμερον ἐπηλήθευσαν.

Ὡς εἶπομεν ἤδη, εὐἀριθμοὶ δυστυχῶς ἱστορικοὶ ἐτόλμησαν ν' ἄρῳσι πῶς τὸν πέπλον, ὅστις τότε ἐκάλυπτε πρὸ τῶν βεβήλων οφθαλμῶν τὰ μυστήρια τῆς ἐπιστήμης· διότι οἱ ὑπομνηματισταὶ οὗτοι, ἕνεκα τῆς δι' ἐμβλημάτων ἀποκρύφου παραστάσεως τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων, τῆς ἐπιφυλάξεως καὶ τῶν ἀπαγορεύσεων τῶν καθεστῶτων νόμων συγκεχυμένως διαβλέποντες τὰ ἄγνωστα αὐτοῖς ζητήματα, κατήντησαν νὰ ἐκλάβωσιν, εἰ μὴ πάντοτε, ἀλλὰ πολλάκις ὡς ἀλήθειαν τὰ πλάσματα

δι' ὧν τὴν ἀλήθειαν περιέβαλλον οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι.

Ὁ Πλούταρχος, ἐνδοξος μὲν βιογράφος καὶ ἠθικοδιδάσκαλος, ταπεινὸς ὅμως τοῦ ἱερατείου ἀντιπρόσωπος. ὡς μιγνύων παλλὰς πλάνας μετὰ τῶν ἀλιγῶν ἄς διέσωσεν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν, ἀναφέρει ὅτι ὁ Κλαζομένιος Ἀναξαγόρας ἐνόμιζε τὸν ἥλιον διαπυρομένον, μικρὸν τι μείζονα τῆς Πελοποννήσου.

Μετὰ τὸν Πλούταρχον ἕτερος ἐρασιεὶς, Διογένης ὁ Λαέρτιος, βεβαιῶν ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας ἐφρόνει τὸ ὑπὸ τὸν ἥλιον θερμὸν σίδηρον.

Παραλείποντες τὴν αὐταπόδεκτον ταύτην ἀντίφασιν ἀμφοτέρων τῶν ἱστορικῶν, παρ' ὧν πρόκειται νὰ μάθωμεν τὰ κατὰ τοὺς κορυφαίους τῆς παλαιᾶς ἐπιστήμης, τολμῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν, μεθ' ὅλους τοὺς σαρκαστμοὺς νεωτέρων τινῶν σοφῶν, ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας, ὃν οἱ τότε νοῦν προσηγόρευσαν, ὁ γράψας πρῶτος περὶ τοῦ φωτισμοῦ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἐκλείψεων αὐτῆς, καὶ δειπῶν ὅτι ὡς ἡ γῆ, ἔχει καὶ αὐτὴ ἠφαίστια, πεδία καὶ κοιλάδας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη τόσον ταπεινὴν ἰδέαν περὶ τοῦ μεγάλου ἡμῶν φωστῆρος.

Ὁ περικλεῆς τραγικὸς Εὐριπίδης, ποιητικῶς καλεῖ τὸν ἥλιον χρυσοῦν ὄγκον, ἐν τῷ φάεθοντι αὐτοῦ, ἐκδὲ τῆς εὐφροῦς ταύτης παρομοιώσεως εἰκάζομεν ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας ἐξ Ἰσοῦ πολλάκις προσέφραγεν εἰς τὰς ἐκφράσεις ταύτας, ἵνα μὴ προσκρούσῃ εἰς τὰς δημώδεις προλήψεις.

Καὶ ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ μέγας οὗτος φιλόσοφος δὲν ἔμεινε πάντοτε ἐπιφυλακτικὸς πρὸς τοὺς ἀμαθεῖς. Τομῆσας ποτὲ νὰ διδάξῃ δημοσίᾳ τινὰς τῶν τῆς ἰωνικῆς σχολῆς ἀληθειῶν ὁ περιώνυμος οὗτος φυσιοδίφης, ὁ καταβαλὼν τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς κεπλερείου καὶ νευτοναίου φιλοσοφίας καὶ διδάξας τὸν Εὐριπίδην, Ἀρχέλαον καὶ Ἰσως τὸν Σωκράτην, κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ καὶ μόλις ἐσώθη τῇ προστασίᾳ τοῦ μεγάλου φύχου Περικλέους, μαθητοῦ αὐτοῦ καὶ φίλου.

Ὁ μὲν Πλούταρχος λέγει προσέτι ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος ἐφρόνει ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ἄρμα πλῆρες ζωηροτάτου πυρός, ὃ περ ἐκφεύγει ἕκτινος κυκλικῆς ὀπῆς. ὁ δὲ Διογένης ὁ Λαέρτιος καὶ Αἴλιος ὁ Σπαρτιανός(*) ἀναίρουσι τὴν

γνώμην ταύτην τοῦ Πλούταρχου, βεβαιῶντες ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος, μισῶν τὰς μεταφορὰς, ἰσχυρίζετο τὸ ὑπὸ τὸν ἥλιον εἶναι ἄγρον πῦρ.

Ἄλλοι μᾶλλον εὐπιστοὶ καὶ μᾶλλον περὶ ταῦτα ἀναρμόδιοι ἱστορικοὶ, περισυνάγοντες τὰς ἀπιθανοτάτας τῶν παραδόσεων, τολμῶσι ν' ἀναφέρωσιν ὅτι καὶ ὁ Ἐπίκουρος κατὰ βῆθος ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἥλιος τὸ ἐσπέρας ἐσθένυτο ἐν τῷ ὠκεανῷ καὶ ἠνάπτετο αὐθις τὸ πρῶτ' ὑπὸ τινος θεοῦ πρὸς φωτισμὸν τῆς γῆς. Βεβαιουσι προσέτι ὅτι ὁ Φιλόλαος ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ὄγκος ὕδατος, κατ' ἀντανάκλασιν ἐκπέμπων φῶς. ὅτι ὁ Ξενοφάνης δημοσίᾳ ἰσχυρίζετο ὅτι πλεῖστοι ἥλιοι καὶ σελήνη ἀπάρχουσι καὶ ὅτι συμβαίνουσιν αἱ ἐκλείψεις, σθεννυμένου τοῦ μεγάλου φωστῆρος, ὃς ἔπειτα αὐθις ἀνάπτεται.

Ἄλλ' ὅτι περὶ Ἀριστοτέλους λέγεται εἶναι τὸ μᾶλλον ἔκτακτον καὶ περίεργον πάντων τούτων τῶν διηγημάτων, τῶν ὑπὸ μὲν τῆς ὑγιῶς κριτικῆς ὡς παραλόγων μύθων νομιζομένων, ὑπὸ δὲ τῆς ἱστορίας ὡς μὴ αὐθεντικῶν ὅπως ἀναιρουμένων.

Ὁ περιώνυμος ἐκεῖνος σοφὸς ἐβρίβθη, λέγουσι, εἰς τοῦ Εὐρίπου τὰ ὕδατα, μὴ δυνηθεὶς νὰ κατανοήσῃ τὰς παλιγγόρας αὐτοῦ.

Τὴν ὑποτιθεμένην ταύτην αὐτοκτονίαν βῆτως ἀναίρουσι ὅτι Ἀπολλόδωρος καὶ ὁ Ἀλικαρναστεὺς Διονύσιος ἀπεδείχθη δὲ σήμερον ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέθανεν ἐκ στομαχικοῦ τινος νοσήματος κληρονομικοῦ ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκογενείᾳ. Εἶναι ὅμως ἀξιωματικὸν εἶναι, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ φιλόσοφος οὐ μόνον δὲν ἠτοκτόνησε, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φυσικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ αἰτίαν τῆς ἀνυψώσεως τῶν θαλασσίων ὑδάτων ἐνόμιζε τὴν ἔλλειψιν τοῦ γηίνου δορυφόρου.

Ὁ δὲ τῷ Ἀριστοτέλους σύγχρονος καὶ πρὸς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης πορευθεὶς «Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης» (ἔλεγε) τῇ πληρώσει τῆς σελήνης τὰς πλημμύρας γίνεσθαι, τῇ δὲ μειώσει τὰς ἀμπώτιδας. (Πλουτ. Γνωμαὶ παλαιῶν, Γ' 17).

Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἱστορικὰ περὶ τῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος φιλοσόφων τε καὶ ἀστρονόμων ἀνέκδοτα καταδεικνύουσιν ὅτι ὁ ἱστορικὸς δὲν ὀφείλει ν' ἀναφέρει τι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, μετὰ τῆς ἀνευ σχολίων τὸ κύριον καὶ οὐσιῶδες εἶναι νὰ γίνηται κρείττων τῶν τοῦ πλήθους δοξασίῶν, μὴ παραδεχόμενος τυρῶς καὶ ἐπιπολαιῶς τὰς φερομένας παραδόσεις, ἄς συγγότατα πλάττουσιν ἢ ἰδιοτελεῖς ἢ

Ἰουλιανοῦ, τοῦ Σεβήρου, τοῦ Περικλείου καὶ τοῦ Γέτα, καίτοι καὶ ἄλλαι τινὲς ἀποδίδονται αὐτῷ. Τό τε ὕψος καὶ τὸ λεκτικὸν ἐλέγχουσι διαφθορὰν γλώσσης καὶ καλαισθητικῆς ἔλλειψιν. Σ. Μ.

ἀνεπιστήμονες ἄνθρωποι. Εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς μέγιστον τοῦτο λάθος περιέπεσαν, εἰ μὴ πάντες, ἀλλὰ τινες τῶν ἀναλαθόντων νὰ γνωρίσωσι τοὺς ἐπιγιννομένοις τοὺς Ἕλληνας σοφοὺς καὶ μάλιστα τοὺς ἀστρονόμους.

Αἱ τῇ ἠρθοφροσύνῃ ἀντικείμεναι καὶ πολλάκις ἀντιπρακτικαὶ καθ' ἑαυτὰς παραδόσεις αὗται, προσήκει νὰ νομιζῶνται σήμερον ὡς μῦθοι εὐφρεῖς μὲν ἢ παράλογοι, ἀδύνατοι δὲ ν' ἀμαυρώσωσι τὴν μνήμην τῶν ἀρχαίων ἐνδόξων ἀνδρῶν.

Οὐδεὶς πλέον ἄγνοεῖ ὅτι αἱ πρόοδοι τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας ἔταξαν τὴν ἐπιστήμην ταύτην εἰς τὸν πρῶτον βαθμὸν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Καίπερ ἑλάχιστος καὶ ἀνίκανος περὶ τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων καταμέτρησιν τοῦ διαστήματος, οὐχ ἦττον ἠδυνήθη ὁ ἄνθρωπος μόνον τῇ δυνάμει τῆς διανοίας αὐτοῦ, νὰ ἀνερευνησῇ διὰ θαυμαστῶν παρατηρητικῶν ὀργάνων, τοὺς ἐπὶ τοῦ ἀστερέοντος θόλου ἀπειραρίθμους κόσμους, ἐν σμικρῷ τιμῇ τοῦ σύμπαντος οἰκῶν σημείου.

Ἄλλ' ὅμως τὰ ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης ἐκτελεσθέντα θαύματα εἶναι προϊόντα τρισχιλιετῶν φιλοπόνων καὶ ἐπιμόνων μελετῶν πάντων τῶν σοφῶν τῆς οἰκουμένης. Ὅτι ἀναγκαῖον πρὸς ἐπιτυχῆ μελέτην τῶν τῆς δημιουργίας θαυμασίων, τοῦτο πρῶτον ἔχουσιν αἱ σημερινὰ ἐπιστήμαι. Αἱ ἐπιστήμαι αὗται δὲν ψηλαφοῦσι πλέον, ἀλλὰ βεβαιουσι, δι' ὀργάνων μεγεθυνόντων, μετρούντων καὶ συντεμνόντων τὰς ἀποστάσεις ἐκπληροσώμενοι δ' ἐπὶ τῇ σοφίᾳ καὶ ταῖς θαυμασταῖς ἀνακαλύψεσι τῶν νεωτέρων ἀστρονόμων, ὀφείλομεν συνάμα νὰ ἐξιστάμεθα ἐπὶ τῇ μεγαλοφυίᾳ καὶ ταῖς ὑψηλαῖς ἐννοίαις τῶν παλαιῶν σοφῶν.

«Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας, λέγει ὁ Ἀραγὼ ἐν τῷ Ἐγκυμῶσι τοῦ Λαπλάς, ἔστιν ὅτι ἀναπληροῦσι τὰ ἰσχυρότατα τῶν τηλεσκοπίων καὶ ὀδηγοῦσιν εἰς μεγίστας ἀνακαλύψεις».

Οἱ ἀξιοσημείωτοι οὗτοι λόγοι τοῦ πατριάρχου τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ υποθέσωμεν ἐξ Ἰσοῦ ὅτι ἡ θεωρητικὴ παρατήρησις πολλάκις εἶχεν ὀδηγήσει τοὺς Ἕλληνας ἀστρονόμους ἐν ταῖς περιτῶν οὐρανίων σωμάτων μελέταις αὐτῶν.

Αἱ πλεῖστοι τῶν κατὰ τὴν ἀστρονομίαν ἀνακαλύψεων αὐτῶν τῶσον πολὺ συμφωνοῦσι πρὸς τὰς νεωτέρας, ὥστε δὲν δυνάμεθα, ὀμιλοῦντες περὶ ἀστρονομίας, νὰ μὴ ἀναφέρωμεν καὶ τοὺς μεγάλους ἐκείνους τοῦ μέλλοντος σκαπανεῖς, οἵτινες σκληροτάτους ὑποστάντες διωγμοὺς, κατέβησαν ἐπὶ τέλους ἐπιμονῇ τε καὶ ὑπομονῇ τὰ θεμέλια τῆς περὶ τὰ ἄστρα ἐπιστήμης.

Ἀληθὲς μὲν ὅτι αἱ κοινῇ καλούμεναι μετεωροσκοπικαὶ ἐπιστήμαι ἤρξαντο ἅμα ἰδρυθεῖ-

σης τῆς περιώνυμου Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς· δὲν δυνάμεθα ὅμως καὶ νὰ πιστεύσωμεν, ὡς κοινῇ ὑπολαμβάνεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Ἀλεξανδρινοὶ, ἐδανείσθησαν πολλὰ ἐκ τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων τῆς παλαιᾶς Αἰγύπτου. Αἱ σμικραὶ τῶν Χαλδαίων, Ἰνδῶν, Φοινίκων, Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων ἀστρολογικαὶ παρατηρήσεις ἀφανίζονται πρὸ τῆς θαυμαστῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἐνδόξου Ἰππάρχου περὶ ὀπισθοχωρήσεως τῶν ἡμερῶν.

Κατὰ τὸν κ. Βιῶτον, τόσα πρέπει ν' ἀποδίδωμεν τοῖς ἀρχαίοις Χαλδαίοις καὶ Αἰγυπτίοις, ὅσα δύναται νὰ χορηγήσῃ μακροχρόνιος καὶ ἐπίμονος τῶν φαινομένων παρατήρησις. Ἐπὶ δὲ σαφέστερον περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ὁμιλεῖ ὁ κ. Ἀμπέρτος. «Οἱ παλαιοὶ, λέγει, ἐκέρυξαν ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐπινόησαν τὴν γεωμετρίαν, διότι αἱ πλημμύραι τοῦ Νείλου κατ' ἀνάγκην ἀπῆττον ἀκριβῆς καὶ συγνὰ ἀνανεούμενον μέτρον τῶν ἰσοκτισηῶν ἐκάστου· ἀλλ' ἢ ἐν ταῖς πρακτικαῖς ἐργασίαις τῆς χωρομετρίας περιοριζομένη γεωμετρία τῶν Αἰγυπτίων οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Ἑλλάδος καλλιεργηθεῖσαν ἐπιστήμην. Οἱ Αἰγύπτιοι οὐδεμίαν ἐποίησαντο ἀνακάλυψιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ τετραγώνου τῆς ὑποτείνουσας, πᾶν δὲ ἴχνος τῆς τε ἀλγεβρας καὶ γεωμετρίας αὐτῶν, εἶπου τοιοῦτό τι εὐρίσκειται, πρέπει ν' ἀποδοθῇ τῷ Ἑλληνι Διοφάντι, ὃς ἔχει τὴν δόξαν τῆς τῶν θεωρημάτων ἀνακαλύψεως».

Ἀναμφιβόλως μέγα τόλμημα ἦθελενεῖσθαι ἀνῆθέλομεν ν' ἀναδείξωμεν τοὺς Ἕλληνας ἀστρονόμους πολλῶν κρείττωνας τῶν νεωτέρων, καίτοι πολλὰ τῶν ἀνακαλύψεων ἐκείνων ἤρουν ν' ἀπαθανάτισαι πολλοὺς τῶν σημερινῶν. Γινώσκουμεν ὅτι ἡ πρόοδος δὲν εἶναι στάσιμος· καίτοι δὲ ἀπὸ τρισχιλίων ἡδὲ ἑτῶν πολλάκις παρεκωλύθη ἡ προοῦσα τῶν ἐπιστημῶν πορεία, οὐχ ἦττον ὅμως αὗται οὐδαμῶς ὀπισθοχώρησαν· σήμερον μάλιστα πᾶσαι αἱ τῆς σπουδῆς καὶ παρατηρήσεως ἀποκτηθεῖσαι ἀλήθειαι, ἀπηλλαγμέναι πάσης ἀφρημένης ἰδέας, δὲν ἀναχαιτίζουσι πλέον τὰς θειλὰς διανοίας, ἀλλὰ διὰ τῆς διαδόσεως γίνονται κοινὸν κτῆμα.

Ταῦτα δυστυχῶς δὲν ἐγίνοντο οὕτως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἰατρικῇ. Ἐκτὸς τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέσων πρὸς τὴν τοῖς πολλοῖς διάδοσιν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀληθινῶν γνώσεων, τῶν διατρεφουσῶν νοῦν τε καὶ καρδίαν, συνυπῆρχε καὶ τις ἀπόκρυφος καὶ μυστηριώδης φιλοσοφία, διδασκομένη μόνοις τοῖς τολμῶσι καὶ δυναμένοις ν' ἀνυψῶνται ὑπὲρ τὰς τοῦ πλήθους δοξασίας. Ἡ κατάστασις αὕτη ἴσως ἦτο ἐγώϊσμος, ἀλλ' ἐγώϊσμος ἀναγκαῖόςτατος, διότι ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ τρομερωτάτης δοκιμασίας πρὸς τὴν τῆς ἐπιστήμης ἀπόκτησιν. Ὁ πέπλος οὗτος, κρύπτων

(*) Ὁ Aelius Spartianus, ὁ διατημώτατος τῶν Scriptores historiae augustae, ἔζη λήγοντος τοῦ γ' μ. Χ. αἰῶνος ἐν τῇ αὐτῇ ὡς λέγεται, τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν βωμαίων αὐτοκρατορῶν ἀπὸ Καίσαρος μέχρι τῆς ἑαυτοῦ ἐποχῆς ἐν ἰδιαιτέροις βιογραφίαις, ἐξ ὧν ἐσώθησαν μόνον ἡ τοῦ Ἀδριανοῦ, τοῦ Οὐέρου, τοῦ

πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἀμαθῶν τὰς ἀκατανοήτους αὐτοῦ ἀληθείας, ἀποδεικνύει ἡμῖν, ὅτι ὑπῆρχον τότε δύο φιλοσοφίαι. Ἡ μὲν, ἐσωτερικὴ φιλοσοφία καλουμένη, ἦτο φύλαξ τῶν ἐπιστημονικῶν θησαυρῶν· ἡ δὲ, ἐξωτερικὴ φιλοσοφία ὀνομαζομένη, ἔκρυπτε δι' ἐμβληματικῶν καὶ σχημάτων πᾶσαν τὴν τῶν μουσούντων καὶ μουσούμενων σοφίαν. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἐγίνωσκεν ὁ ὄχλος, ὁ αἰὲ μὲν ὑπὸ τῶν αἰσθησεων ἀπατώμενος, ἥμιστος δὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς πλάνης διακρίνων. Ἐν τούτοις αἱ ἐκ διαμέτρου ἀντικείμεναι φιλοσοφίαι αὗται ἦσαν τότε ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖαι, διότι δὲν ἠδύνατο ἀτιμωρητῆ τὰ πάντα νὰ διαδίδωσι τῷ λαῷ, ὅστις, καθὼς καὶ σήμερον, εἶχε τὰς ἐαυτοῦ δοξασίας καὶ δεισιδαιμονίας. Εἶναι γνωστὰ ὅσα ὑπέστησαν τινες τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος φιλόσοφοι, διότι ἐξήγαγον ἐκ τοῦ ἀδύτου τινὰς τῶν ἀποκρύφων ἀληθειῶν.

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

Η ΤΙΜΙΟΤΗΣ ΕΝ Τῇ ΠΑΙΔΙΚῃ ΗΑΙΚΙΑ.

Α'.

Ἡ τιμιότης εἶναι ὅλος ἰδιόζουσα ἀρετὴ, καθ' ὅσον οὐχὶ μόνον ὑπάρχουσι βαθμοὶ ἀλλὰ καὶ κατηγορίαι τιμιότητος. Αἱ κατηγορίαι αὗται καὶ οἱ βαθμοὶ οὗτοι οἰονεὶ διαίρεσις εἰσὶν ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκήματος, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀλλήλας συκοινωνοῦσαι. Ὀλίγοι κέκτηνται φυσικῶς πᾶσας τὰς χρηστότητας. Ὑπάρχουσι ἄνδρες φημιζόμενοι ἐπὶ τιμιότητι, οἵτινες οὐδὲ κατὰ ἑκατοστὸν θὰ σὲ ἠδίκουν ἐν τινι ληψοδοσίᾳ, ἀλλ' οἵτινες ἄνευ ἐλαχίστου ἐλέγχου τοῦ συνειδότου σοὶ πωλοῦν ὡς λαμπρὸν ἓνα ἴππον, ἔχοντα ἀνάτονον ἀλλὰ μὴ φανερόν ἐλάττωμα· ἡ τιμιότης τῶν τοιούτων ἴσταται μέχρι τῆς θύρας τοῦ ἵπποστασίου. Ὑπάρχουσι ἕτεροι ἀποτροπιαζόμενοι μὲν νὰ λάβωσι παρὰ σοῦ ἀργύριον, ἀλλ' οἵτινες δὲν σοὶ ἐπιστρέφουσι ποτε ὅ,τι τοῖς ἐδάνεισας. Ἄλλοι πάλιν σοὶ ἐπιστρέφουσι μὲν τὰ χρήματα, ἀλλ' οὐδέποτε καὶ τὰ βιβλία σου. Ἄλλοι ἐμπαθεῖς συλλέκται ἀναγλύφων, ἀντιγράφων, καλλιτεχνημάτων, εὐρίσκουσιν ἐν τῇ προδορᾷ αὐτῶν ἐπιθυμίᾳ περιστάσιν τινα τοσοῦτον ἐλαφρὰν, ὥστε ποσῶς δὲν σκέπτονται ὅτι ἔχουσι τύψεις περὶ τῆς δολιότητος αὐτῶν.

Εἷς τῶν φίλων μου ἐκόμισεν ἐκ τινος εἰς τὸ Μεξικὸν περιοδείας αὐτοῦ πλεῖστα πολυτίμα περιεργα πράγματα, καὶ μεταξὺ ἄλλων εἰκόνα ἐκ Γουαδελούπης, περιβολῆς περιεργατάτης. Πρωῖαν τινὰ μεταβαίνει παρ' αὐτῷ φοβερὸς ἐραστής ἀθυρμάτων· ἅμα τῇ πρώτῃ ὄψει προσκολλᾶται εἰς τὴν μικρὰν ταύτην εἰκόνα.

— Πωλήσατέ μοι ταύτην, σᾶς παρακαλῶ.

— Δὲν πωλεῖται.

— Σᾶς δίδω ὅσα μὲ ζητήσετε.

— Δὲν θέλω καμμίαν τιμὴν.

— Τότε λοιπὸν, ἀνέκραξε μετὰ τῆς ἐκ τοῦ παθους αὐτοῦ ἀφελείας, δόξε μοι αὐτήν.

— Ἄστειεύεσθε; ἀπαντᾷ ὁ φίλος μειδιδῶν.

— Σᾶς ὀρκίζομαι! δὲν δύναμαι νὰ ἡσυχάσω. Ἡ μικρὰ αὕτη εἰκὼν μοῦ ταρασσει τὸν νοῦν.

— Ἵρατος χαριεντισμὸς.

— Μοὶ τὴν ἀρεψθε;

— Ναί.

— Ἐ! λοιπὸν τὴν λαμβάνω.

Καὶ ἀμέσως ἀρπάζει τὴν εἰκόνα, καθ' ὅν τρόπον οἱ Ῥωμαῖοι ἤρπαζον τὰς Σαβίνας. Ὁ φίλος μου, ἐκστατικὸς ἐκ τῆς παραδόξου ταύτης ἀρπαγῆς τῷ λέγει.

— Ἡξεύρετε ὅτι δὲν σᾶς τὴν δίδω!

— Ἐννοεῖται, ἀπαντᾷ ὁ κλέπτης ἀπερχόμενος.

Βεβαίως κλωπεῖα τις γινομένη ὑπούλωος, δολίως θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ἐπιλήψιμος· ἀλλὰ τέλος πάντων ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τις ὅτι τοῦτο ἦτο τίμιον.

Ὑπάρχουσι ὑπηρεταί, μεταξὺ τῶν πιστοτέρων, οἵτινες οὐδεμίαν συνειδότος τύψιν αἰσθάνονται ὑπεξαίρουντες ὀπώρας τινὰς, ἢ ποτήριον οἰνοπνεύματος, ἢ πλακούντιον· ὅ,τι τρώγεται ἢ πίνεται δὲν συμπεριλαμβάνεται ἐντὸς τῆς καλοβούλου αὐτῶν τιμιότητος. Ἄτιμος θὰ εθεωρεῖτο ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἐνομιζετο ἱκανὸς νὰ δολιευθῇ εἰς τὸ παιγνίσχαρτον· ἀλλ' ἅμα ὡς ἐκ τύχης ἢ ἐκ δόλου μάθη ἀπόρρητόν τι, οὗ ἢ δημοσίευσίς θὰ ἐπιδράσῃ βεβαίως ἐπὶ τῶν δημοσίων χρεωγράφων, σπεύδει εἰς τὸ χρηματιστήριον ὅπως παῖξῃ.

Γινώσκω πολλοὺς ἄνδρας, οἵτινες δὲν διστάζουσι ν' ἀπατήσωσι τὸν δημόσιον ταμεῖον διὰ ψευδῶν κηρύξεων πωλήσεων κτημάτων, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἡ πολιτεία δὲν εἶναι τι. Ἄλλ' εἶναι πλέον ἢ τι· εἶναι ἅπας ὁ κόσμος, καὶ ἅπας ὁ κόσμος παριστῶν ὅ,τι ἱερώτερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπάρχει, ἦτοι τὸν νόμον. Ἀδιάφορον διαπράττει τις προθύμως τὸν δόλον τοῦτον, καίτοι ἐπιβαρύνεται διὰ ψεύδους καὶ συχνάκις διὰ ψεύδους σεσημαμένου.

Δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἀναμνηθῶ περὶ τούτου προκειμένου χωρὶς νὰ γελάσω καὶ χωρὶς συνάμα νὰ ἐκπλαγῶ, τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἐνὸς τῶν ἀρίστων μου φίλων. Ἐχει περὶ πάντων τῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν χρημάτων ἀκάμπτους ἀρχὰς, ἀπόλυτόν τι ἐν τῇ τιμιότητι, ἀβρότητα προβαίνουσαν μέχρι ἵπποτισμοῦ, ἅτινα πάντα ἀπέδωκαν αὐτῷ ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ἐπίθετον δὲν Κισσότος. Ὁ κ. Χ. λοιπὸν ἐπανήρχετο ἐκ Βελγικῆς μετὰ τῆς πειθερῆς του. Ἡ ἀξιόλογος κυρία

ἠγόρασεν ἐν Μαλλίνῃ ὥρατα τρίχαπτα, ἅπερ ἔκρυπεν ἐντὸς τῶν κιβωτίων αὐτῆς μεταξὺ τῶν φορημάτων δεξιότατα. Ὅτε ἔφθασαν πλησίον τῶν μεθωρίων, ὁ γαμβρὸς τῆς τῆ λέγει.

— Μὴ λησμονήητε νὰ φανερώσητε τὰ τρίχαπτα.

— Ἀλλὰ θὰ γίνῃ ἀνάγκη νὰ πληρώσω βαρύτερα τέλη.

— Ἄλλ' ὄφειλετε τὰ τέλη ταῦτα.

— Ὅφειλῶ! Εἰς τίνα; διατί;

— Διότι ὑπάρχει νόμος ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς ἐπιβάλλων δασμῶν.

— Μὴ ἐγὼ ἔκαμα τὸν νόμον τοῦτον; Μὴ ἐζήτησαν τὴν γνώμην μου περὶ τούτου; Ἐγὼ αὐτὸν τὸν νόμον τὸν εὕρισκω παράλογον, ἄδικον, καταπιεστικὸν, καὶ δὲν καταλαμβάνω πῶς ἀνὴρ ὡς σὺ φιλελεύθερος ἐπιδοκιμάζεις τοιαύτην τυραννίαν. Ἀπαλλάσσομαι· αὐτὸ εἶναι τὸ δικαίωμά μου.

— Ἀλλὰ τοῦτο, πενθερά μου, εἶναι λαθρεμπόριον, καὶ τὸ λαθρεμπόριον εἶναι δόλος!

— Ἀρκεῖ, ἐπανελάθειν ἐκείνην ξηρότητα. Δὲν ἔχεις, νομίζω, τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ μὲ μάθῃς; τὰ χρέη μου· νὰ σιωπήσῃς λοιπὸν.

Ἐσιώπησεν ἐκεῖνος· ἀλλ' ὅτε ἤρχισεν ἡ ἔρευνα τῶν κιβωτίων, ὁ δὲ τελώνης ἤρῳτα τοὺς ταξιδιωτάς, ἐὰν εἶχόν τι νὰ δηλώσωσιν, ὁ φίλος μου μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ γαλήνης ἀπήντησε.

— Ναί, κύριε· ἡ κυρία ἔχει τρίχαπτα ἐκ Μαλλίνης, τὰ ὅποια, νομίζω, πρέπει νὰ πληρώσωσι δικαίωμα εἰσαγωγῆς.

Φαντάσθητι, ἀναγνώστα, τὴν ὀργὴν τῆς δεσποίνης. Οὐδὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὁ τελώνης ἦτο παρὼν ἠναγκάσθη νὰ ἀνοίξῃ τὰ κιβώτια, νὰ ἐκτυλίξῃ τὰ δέματα τῶν τρίχαπτων καὶ πληρώσῃ δασμῶν, ὅστις ἐφάνη αὐτῇ λίαν ὑπέρογκος. Κατὰ πᾶν τρίχαπτον, ὅπερ εἰδείκνυε, καὶ κατὰ πᾶσαν ποσότητα χρημάτων, ἅπερ ἀπέτιεν, ἔρριπεν ἐπὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς μανιωδῆ βλέμματα καὶ ὑποκώφους ἀράς, ὡς ἐκεῖνος ἤκουε μετ' ἀταράχου φλέγματος. Ἄλλ' ἡ ἱστορία ἔσχε λύσιν ὅλως ἀπρόοπτον. Ἡ τιμιότης τοιαύτην ἔχει ἐπιδράσιν, ἔστω καὶ ἐπ' ἐκείνων ἐτιοῦς παροργίζῃ ἢ καταδικάζῃ, ὥστε μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ τελώνου, ὅτε οἱ ὀδοπόροι ἔμειναν μόνον, ἡ πειθερὰ τοῦ φίλου μου στραφεῖσα πρὸς αὐτὸν, μετὰ μικρὰν σιγὴν, «Γαμβρὸς μου (τῷ λέγει) εἶσαι τίμιος, ἔλθε νὰ σὲ ἀσπασθῶ».

Ἰδοὺ μακρότατον προοίμιον ποῦ δὲ τείνει, καὶ ποῦ ἄγουσι πᾶσαι αἱ φιλοσοφικαὶ αὗται σκέψεις; Εἰς ἐν μόνον ἰδιῶν γεγονὸς, ὁπόθεν παρήχθησαν, καὶ ὅπερ παρουσιάζει εἰς τὴν σκηνὴν τὸ ἀντικείμενον τῆς μελέτης ταύτης, τὴν ἐν τῇ παιδικῇ δηλονότι ἡλικίᾳ τιμιότητα.

Ἀπὸ τινων ἐτῶν διετήρουν φιλικὰς σχέσεις μετὰ

μητρὸς, ἣτις μειδιδῶσα ἀποκαλεῖ με ἠθικὸν αὐτῆς σύμβουλον. Ὅσάκις ἡ τῶν τέκνων αὐτῆς ἀγωγή διεγείρει αὐτῇ σπουδατὸν τι ζήτημα οἰκογενειακόν, κοινοποιεῖ μοι τοῦτο καὶ ἐντεῦθεν ἀρχεται μεταξὺ ἡμῶν ἀλληλογραφία, καθ' ἣν αἱ ἐπιστολαὶ ἐκείνης ἐμβυθύνουσι πολλάκις εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων μᾶλλον ἢ ὅσον ἐκεῖναι ὡς ἐγὼ γράφω.

Δίδω λοιπὸν τὸν λόγον εἰς τὴν μητέρα ταύτην. Ὑπο τὴν γραφίδα αὐτῆς ἡ ἀφήγησις ἔσται ἐναργυτέρη.

Β'.

2 Ιουλίου 1876.

Γηραιὸς μου φίλε. Γινώσκετε ὅτι ἀπὸ ἐπταετίας ὁ υἱὸς μου μὲ εἰσήγαγεν εἰς τὸν κόσμον τῆς σκέψης καὶ τῆς συνειδήσεως. Σήμερον ἐμβάλλει με εἰς ἀνέκφραστον ἀνησυχίαν, πᾶσαι δὲ αἱ περὶ ἠθικῆς κληρονομίας ιδεαὶ μου ἀνατρέπονται. Ἐθάρβουν ἐπὶ τὰς ἀγαθὰς βίβλας καὶ τὴν καλὴν καταγωγὴν. Ἡ μεγίστη μου εὐφροσύνη, συζευγμένη μετὰ τοῦ συζύγου μου, ἦν ἡ πρὸ παντὸς ἄλλου μέριμνα, ὅπως τέκνα τοιοῦτου ἀνδρὸς ὡς πεποιτισμένα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δι' ἐμφύτου χρηστότητος καὶ διὰ τιμιότητος ἀδδλου. Ἀλλὰ μικρὸν τι γεγονὸς ἐτάραξέ μου τὴν διάνοιαν.

Ἐὰν ἦτο μεμονωμένον οὐδένα θὰ προξένοι μοι φόβον, ἀλλὰ διαβατικά τινα συμπτώματα, ἀσφαρῆ τινα δειγμάτα διήγειραν τὴν περὶ τούτου μερίμναν μου.

Γρατὰ τις θεῖα συγκατοικοῦσα μεθ' ἡμῶν ἔχει μανίαν τινὰ, ἀρκοῦντος κοινήν παρὰ τοῖς συνηθικώταται καὶ συγγρόνοις αὐτῆς, τὴν μανίαν δηλαδὴ τοῦ προηθεύεσθαι. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι τὰ πλήρη πανικῶν ἀρμαλεῖα ἦσαν τὸ καύχημα τῶν μαμμῶν ἡμῶν, τὰ δὲ πλήρη ἠδυσμάτων ἢ χαρὰ αὐτῶν. Ἡ γρατὰ θεῖα μου ἔχει συρτάριόν τι ὅπου ἀποταμειεῖ δύο ἢ τρεῖς λίτρας σακχάρου· εἷς τεμάχια, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐπὶ ἓνα μῆνα τὴν τακτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πρωῖνοῦ αὐτῆς καπὲ μετὰ γάλακτος καὶ τοῦ ἐσπερινοῦ ἀνθονάματος. Ἡ ἐπταετής θρησκευτικὴ δεξιότης τοῦ τέκνου μου τάχιστα ἀνίχνευσε τὸν θησαυρὸν ἐκεῖνον, καὶ ἅμα ὡς ἡ γρατὰ θεῖα μου ἀπουσιάζει, ἰδοὺ πάραυτα ὁ λεηλάτης εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον ὡς λύκος, ἀποσπᾷ τὴν κλεῖδα τοῦ συρταρίου, οὗ τὸν κρυψώνα ἀνεκάλυψε, καὶ σulte τὴν ἀποθήκην μετὰ τῆς προσοχῆς ἐκείνου ὅστις μελετᾷ καὶ πάλιν νὰ ἐπανεέλθῃ. Μέχρι τοῦτου οὐδὲν βεβαίως τὸ σοβαρὸν ἢ ἠθικὴ πολλῶν παιδῶν δὲν υπερβαίνει πάντοτε τὴν τῶν ὑπηρετῶν· ὅ,τι τρώγεται δὲν λογίζεται· τὸ κλέπτειν τραγῆματα εἶναι εὐτελής τις μόνον κλοπή, ὅ,τι δ' ἐν τῇ κλωπεῖᾳ ταύτῃ ὡς σκίᾳς ὑπάρχει ἐπέρχεται προσέτι ὡς ἐλαφρυντικὴ περίστασις. Ἀλλ' ὅμως ἐν μόνον μὲ καταπλήττει καὶ

μέ λυπεῖ, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀποσπασμένη κλεῖς.

Ἐὰν τὸ συρτάριον ἠνοίγεται, ἐὰν ὁ πειρασμὸς παρήγεται ἐν τῷ τέχνῃ μου ἀπροσδοκῆτως, ἐὰν ἀπαξ μόνον εἰς αὐτὸν ὑπέκυπτεν ἤθελον συγχωρήσει, ἤθελον δικαιολογήσει αὐτόν· ἀλλ' ἡ προμελέτη, ὁ συνδυασμὸς, ἡ δευτέρα εἰς τὸ πλημμέλημα πτώσις ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ κλωπεῖαν. Γινώσκει ὅτι πράττει κακῶς, ἐπειδὴ κρύπτεται· αὐτὴ ἡ ἐν τοῖς δόλοις αὐτοῦ περίσκεψις, ἡ περὶ τὸ διακρίνειν τούτους τέχνη, ὅπως δύνηται νὰ ὑποκρύπτῃ ἐπαναλαμβάνων συνάμα αὐτοῦς, ταῦτα πάντα προδίδουσι πνεῦμα δόλιον, ὅπερ συγνότατά ἐστίν ὁ σύντροφος τῆς ἀτιμίας. Οὕτως, ὅτε ἡ γραῖα θεία μου, ἣτις γινώσκει τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτῆς, ἐπειδὴ τὸ συρτάριον αὐτῆς κρατεῖται ὡς βιβλίον δαπάνης, τὸ δὲ σύνολον τῶν τεμαχίων διαιρεῖται εἰς τόσους σωροὺς, ὅσα κύπελα καφῆ καὶ ποτήρια ἀνθονάματος κατὰ μῆνα δαπανᾷ· ὅτε λοιπὸν μοι εἶπε. «Μοὶ ἀφῆρεσε δύο τὴν τρίτην, τρία τὴν ἐπαύριον, ἐν μόνον τὴν κυριακὴν», τοσοῦτο κατελυπήθη ἐπὶ τῇ ἐπιτηδεῖα ταύτῃ αὐξήσει τῶν μικρῶν τούτων κλωπειῶν, ὅσον ἐξ αὐτῶν τῶν κλοπῶν αὐτοῦ. Ταράττομαι ἄρα γὰρ ἀδίκως; Ἀπαντήσατέ μοι.

Ἀπήνησα ἀμέσως.

Μῆτε πολὺ μῆτε ταχέως ἐκπλήττεσθε. Συγνότατα εἰς τοὺς παῖδας ὑπάρχει μικρά τις πονηρία ἢ μάλλον μικρά τις ἀγριότης· ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἡ ἰδέα τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι τὰ μάλιστα συγκρατημένη, ἡ δὲ διάκρισις τοῦ σοῦ καὶ τοῦ ἐμοῦ ἔγκειται γενικῶς εἰς τὸ λαμβάνειν τὸ σὸν καὶ ποιεῖν αὐτὸ ἐμὸν. Τὸ ἔργον καὶ ἡ τιμὴ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ μέχρις ἀρετῆς καὶ καθήκοντος ἀνύψωσις τοῦ σέβειν τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἄλλων. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ὁ πολιτισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν τὸν ἀνθρώπου ἀγωγὴν, καὶ ἐπομένως ἐν περιπλέον ἔχετε νὰ διδάξητε τὸν υἱὸν ὑμῶν. Εἰς ταῦτα προσθετέον ὅτι ἡ γαστριμαργία ἔχει τὸ μέρος αὐτῆς ἐν τῇ μικρᾷ δολιότητι τοῦ ὑμετέρου υἱοῦ, ἦν καὶ ἐξηγεῖ. Οὐδὲν ἄρα τὸ ἐμπνέον ὑπερβάλλοντα φόβον, οὐδὲν παραπλήσιον ἐκτάκτου μοχθηρίας ἐν τῷ ὑμετέρῳ τέκνῳ. Ἀρξάσθε μόνον τῶν μαθημάτων ὑμῶν ὅσον τάχος.

Μετὰ τινος ἡμέρας ἔλαβον τὴν δευτέραν ταύτην ἐπιστολήν.

10 ἰουλίου 1876.

Ἡ ἀνησυχία μου ἀπέθῃ λύπη. Δὲν δύναμαι πλέον ν' ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ υἱὸς μου δὲν εἶναι τίμιος. Κρίνατε περὶ τούτου. Ἐκάστην πρωίαν ἀπέρχεται εἰς γειτονικὸν τι παιδαγωγεῖον καὶ ἐπανέρχεται τὴν ὥραν τοῦ γεύματος. Ἡ πρωὶνὴ αὐτῆ ἀναχώρησις καὶ ἡ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἀπουσία παρώρμηται ἡμᾶς νὰ συστήσωμεν αὐτῷ μικρὸν τινα ὑπολογισμὸν

τῶν προγευμάτων αὐτοῦ, τῶν διασκεδάσεων, τῶν περιπάτων τῆς πέμπτης. Ἔχει, κατὰ φράσιν τινὰ οἰκογενειακὴν, τὸ μικρὸν του χρηματοφυλάκιον.

Καίτοι τὰ χρήματά μου δὲν εἶναι τοσοῦτο ἐπιμελῶς κεκρυμμένα, ὅσον τὸ συρτάριον τῆς θείας μου, οὐχ ἦττον μετρῶ καὶ θέλω νὰ πράττω τοῦτο. Μεγίστη λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς μου, ἡ δδύνη, ὅτε ἐνόησα ὅτι ὁ υἱὸς μου ἐπλήρωσε τὸ σχολιακὸν αὐτοῦ θυλάκιον ἐκ τοῦ ἰδιοῦ μου. Τὸ πρῶτον ἀπέκρουσα τοιαύτην ὑπόνοιαν· ἐνόμισα ὅτι ἐσυκοφάντου αὐτὸν, ἀλλὰ χθὲς καταβάσα τυχαίως εἰς τὸν κῆπον ἀφῆκα ἐξ ἀπροσεξίας ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης τὸ χρηματοφυλάκιόν μου, οὐτινος εἶχον μετρήσει τὸ περιεχόμενον. Ἦτο κυριακὴ, ἡμέρα ἀργίας. Ἐξέρχομαι τῆς αἰθούσης, κατέρχομαι εἰς τὸν κῆπον, ὅπου ἀνέμενον με ξένοι εἰς ἐπίσκεψιν ἐλθόντες· ὁ υἱὸς μου ἔπαιζεν ἐκεῖ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του. Εἰσέρχομαι εἰς τὸ δασύλλιον μετὰ τῶν ξένων μου, ὅτε αἴφνης διὰ τῶν δένδρων βλέπω τὸ παιδίον λάθρα εἰσδύσαν εἰς τὴν αἰθουσαν, καὶ μετὰ δύο λεπτά ἐξεληθὸν ζωηρὸν καὶ τεταραγμένον. Εἰσέρχομαι, τρέχω εἰς τὸ χρηματοφυλάκιόν μου· ἐλλείπουσιν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἐν φράγκον καὶ πεντήκοντα ἑκατοστά. Τοῦτο ἦν φρικτῶδες!

Ἐπεσα ἐπὶ ἀνακλίντρον κλαίουσα. Διὰ τὰ τέκνα βεβαίως ὅ,τι εἰς τοὺς γονεῖς ἀνήκει φαίνεται ὅτι ἀνήκει καὶ εἰς αὐτά. Λέγουσιν ἴσως καθ' ἑαυτὰ ὅτι ὑπεξαιροῦσι παρ' ἡμῶν ἀπλῶς μόνον τὸ ἴδιον αὐτῶν κτῆμα. Τὸ σφάλμα αὐτοῦ, θέλω νὰ πιστεύσω, εἶναι ἀπλῆ μόνον ἄγνοια καὶ πλάνη τοῦ συνειδότος, ἀλλ' ἴσως εἶναι ἐπίσης καὶ σπέρμα ἀνιάτου ἠθικῆς ἀσθενείας. Οὕτως ἄρχονται οἱ ἄτιμοι. Ἡ πρόωρος αὐτῆ μοχθηρία ἀναφάνεται ἐνίοτε εἰς τὰ τέκνα τῶν τιμιωτάτων γονέων. Ὁ υἱὸς ἐνδὲς τῶν ἐπιστηθιωτέρων φίλων ἡμῶν ἑκατάδεκα ἐτῶν ἐξέβηθη ἐκ τοῦ λυκεῖου, ὡς κλέψας παρὰ τινος συμμαθητοῦ αὐτοῦ πεντάφραγκον. Ἐὰν τοιοῦτό τι δυστύχημα συνέβαινε ἡμῖν, ἀγνωῶ τί θὰ ἐγένετο ὁ σύζυγός μου. Φρίττω ἀναλογιζομένη τί ἤθελε πράξει, ἐὰν ἀπλῶς μόνον ἐμάνθανε τὴν κλωπεῖαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τίνα ἀπόφασιν δέον νὰ λάβω; Πῶς νὰ κόψω τὸ κακὸν ἐν τῇ ρίζῃ αὐτοῦ; Πῶς νὰ καταπνίξω ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ τὴν ἀρχοκέννην ταύτην κακίαν; Προκειμένου περὶ ἠθικῆς θεραπείας δίδω πίστιν εἰς ἐκεῖνας καθ' ἃς αὐτὸς ὁ πάσχων εἶναι καὶ ἰατρός. Δὲν πιστεύω ὅτι τὰ δηλητηριώδη ταῦτα φυτὰ εἶναι ὕλως ἀβλαβῆ, εἰμὴ μόνον ὅταν ἀποσπᾷ ταῦτα αὐτὸς ὁ πάσχων ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ μετ' ὀργῆς ἅμα καὶ ἀνανακτῆσεως. Τοῦτο ζητῶ· αἴσον τι, μέσον τελικόν, ριζικόν, διανοῖγον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον. Πρέπει νὰ μάθω τί συμβαίνει, τί κρύπτεται ἐν αὐ-

τῷ. Πρέπει νὰ μάθω τί εἶναι, τί δύναται ἡ εἰδεχθῆς αὐτῆ φαγέδαινα, ἡ ἐμφωλεύουσα ἐν τοῖς μυχαιτάτοις τοῦ τέκνου μου. Ἐὰν εὐρίσκητε μέσον τι, γράψατέ μοι τοῦτο· ἐὰν δ' εὕρω ἐγὼ αὐτὴ τοιοῦτο, θέλω γράψαι πρὸς ὑμᾶς.

15 ἰουλίου 1876.

Εὔρον. Αὐριον ἀποπειρῶμαι. Ὅ,τι πειρῶμαι εἶναι σοβαρώτατον· ἀλλ' ἐπὶ τέλους θὰ ἴδω καθαρῶς. Τρέμω ὡς ἐν παραμονῇ ἐγγειρήσεως, καθ' ἣν ἐξενεχθήσεται ἡ ἀπόφασις τοῦ ἱατροῦ, λέγοντος. «Ὁ υἱὸς ὑμῶν ἀπόλλυται ἢ ὁ υἱὸς ὑμῶν δύναται νὰ σωθῇ».

Μετὰ δύο ἡμέρας.

Ἰδοὺ τί συνέβη. Συνήλομεν καὶ οἱ τρεῖς ἐν τῇ αἰθούσῃ, ὁ σύζυγός μου, ὁ υἱὸς μου καὶ ἐγώ. Ὁ παῖς ἔγραψε θέμα. Τότε διὰ φωνῆς τεταραγμένης μὲν ὀλίγον, ἀλλ' ἦν προσεπάθουν νὰ καταστήσω ἥσυγον, λέγω πρὸς τὸν σύζυγόν μου.

— Ἐγώ, φίλε μου, νὰ σοὶ ἀνακοινώσω λυπηρὰν εἰδήσιν.

— Ὅποιαν!

— Συμπαθεῖς καὶ σὺ, ὡς ἐγώ, πρὸς τὸν μικρὸν ἡμῶν ὑπῆρέτην, τὸν Ἰωσήφ;

— Νομίζω· εἶδον αὐτὸν γεννώμενον· ἐζήτησα αὐτὸν παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ πρὸ τριωνκαίδεκα ἐτῶν, ὅτε ἐγαλουχεῖτο εἰσέτι, διὰ τὴν ἡμετέραν ὑπηρεσίαν. Εἶναι τέκνον ἀγαθῶν γονέων. Τὸν ἀγαπῶ πολὺ. Τί λοιπὸν συμβαίνει;

— Οἱ ἔπαινοί σου, φίλτατέ μοι, καθιστῶσι δυσχερεστέραν τὴν ἀπάντησίν μου.

— Λέγε!

— Ἐ, φίλε μου, φοβοῦμαι ὅτι ὁ Ἰωσήφ δὲν εἶναι τίμιος.

— Ὁ Ἰωσήφ δὲν εἶναι τίμιος, δὲν εἶναι χρηστός! Ἀδύνατον.

— Ἐὰν σοὶ ἔλεγον ὅτι εἶμαι σχεδὸν βεβαία, πλέον παρὰ σχεδὸν βεβαία, ὅτι ἔκλεψεν.

— Ἐκλεψεν! ἀνέκραξεν ὁ σύζυγός μου. Ἐκλεψεν! ὁ Ἰωσήφ! Πότε; Παρὰ τίνος; Τί! Τίνας ἀποδείξεις ἔχεις περὶ τούτου;

— Ἀπόδειξιν προφανεστάτην. Ἐμὲ ἔκλεψε.

— Σέ! . . . Μετ' ὅσα δι' αὐτὸν ἐπράξαμεν! Ἀφοῦ ἀνεθρέψαμεν αὐτὸν ὡς ἴδιον ἡμῶν τέκνον! Ἀλλὰ θὰ ἦτο τόσον τερατῶδες. . . ὡς ἐὰν ὁ υἱὸς ἡμῶν. . . Πῶς τὸ παρετήρησας;

Πρὸς στιγμὴν ἔμεινα ἄνευ ἀπαντήσεως καὶ παρηκολούθουν διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸν υἱόν μου.

Ἐγένετο ὀλίγον τι ὠχρὸς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συνδιαλέξεως, ἡ δὲ γραφὴς αὐτοῦ, καίπερ κεκλιμένου πάντοτε ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἔστη ἤκουεν.

Ἐπανελάθον λοιπὸν βραδέως.

— Πρὸ τινων ἡμερῶν ἀφῆκα ἐκ λήθης τὸ χρη-

ματοφυλάκιόν μου ἐπὶ τῆς τραπέζης ταύτης (Μικρά τις παραχῆ κατέλαβε τὸν υἱόν μου). Ἐγίνωσκον ἀκριβῶς τὸ περιεχόμενον (Ἐκάστη λέξις ἠῤῥανε τὴν παραχῆν τοῦ υἱοῦ μου). Κατέβην εἰς τὸν κῆπον, ἀφήσασα τὸν Ἰωσήφ ἐδῶ πλησίον τῆς βιβλιοθήκης, ἣν ἐκαθάριζεν καὶ παρὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἤκουον περιπατοῦντα. Αὐτὸς μόνος εὐρίσκετο εἰς τὰ δύο ταῦτα δωμάτια. Μετὰ τινος στιγμᾶς περιπάτου ἐπανέρχομαι ἀμέσως καὶ ἀκούω ἄτακτα βήματα. Εἰσέρχομαι εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἐν ᾗ δὲν εὐρίσκετο πλέον ὁ Ἰωσήφ. Τρέχω εἰς τὸ χρηματοφυλάκιόν μου· ἔλειπον δύο ἀργυρᾶ νομίσματα (Ὁ υἱὸς μου ἐγένετο πελιδόνος). Ἡ κλοπὴ λοιπὸν εἶναι προφανής. Καὶ τώρα, φίλε μου, τί ποιητέον; Ὁ σύζυγός μου ἐτήρει σιγὴν. Ἐφαίνετο βαθέως συγκεινημένος. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τὸ συνήθως γαλήνιον, προσέδιδε σημεῖα ἐκτάκτου παραχῆς. Τέλος ἀπήνησα μετὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης.

— Ἐν μόνον μένει . . . νὰ εἰπώμεν τὰ πάντα πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ. Οἱ ταλαίπωροι! Ὅποσον δυστύχημα! Καρδίαι τόσον τίμιαι. Τί ὁ ἀπογεῖνη ὁ πατήρ! Φαντάζομαι τί θὰ ἐδοκίμαζον ἐγὼ ἐὰν ἐμάνθανον ὅτι ὁ υἱὸς μου! . . .

Ἐσιώπησε· τὰ συνεχῆ αὐτοῦ δάκρυα ἀνέκοπτον τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

Παρετήρουν τὸν υἱόν μου, τὰ χεῖλῃ αὐτοῦ ἔτρεμον.

— Ἀλλὰ τί θὰ εἶπης πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, φίλε μου;

— Σοὶ τὸ εἶπον ὅ,τι συνέβη!

— Θὰ διώξης τὸν Ἰωσήφ;

— Ἄν θὰ τὸν διώξω! Ποτὲ νὰ μὴ τὸν ἴδω, ἀνέκραξεν. Οἱ κακοῦργοι μοὶ προσενοῦσι φρίκην.

Ἐξεπλάγη ἐπὶ τῷ ἠλλοιωθέντι προσώπῳ τοῦ υἱοῦ μου! Ἡμεῖς αἱ μητέρες, λίαν ταχέως καμπτόμεθα, ἐπανελάθον δὲ γαληνιαίως.

— Ἠσύχασε φίλε μου· σκέφθητι ὅτι ὁ Ἰωσήφ μάλιστα εἶναι δέκα τριῶν ἐτῶν. Δυνατὸν εἰσέτι νὰ διορθωθῇ. Παιδιά τινὰ δὲν ἔχουσι τὴν συναίσθησιν τῶν σφαλμάτων των. Πράττουσι τὸ κακὸν, διότι ἀγνοοῦσιν ὅτι τοῦτο εἶναι κακόν (Ὁμίλου περὶ τοῦ υἱοῦ μου ὅπως συνδιαλλάξω αὐτὸν πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτόν του). Δὲν θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀπευθυνθῶμεν εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ παιδὸς τούτου καὶ νὰ τὸ κάμωμεν νὰ αἰσθανθῇ τὸ σφάλμα αὐτοῦ;

— Μόνον ἡ βλάβος, ἀπήνησεν ὁ σύζυγός μου, δύναται νὰ τὸν κάμῃ νὰ αἰσθανθῇ τὸ σφάλμα αὐτοῦ. Ὅ,τι ἔπραξεν εἶναι ἀδικαιολόγητον. Σοὶ ὑπόσχομαι νὰ καταστείλω τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς του· διότι καθὼς τὸν γνωρίζω εἶναι τρομερός. Ἀλλ' ἐὰν με ζητήσῃ συμβουλήν, θέλω συμβουλεύσει αὐτὸν ἀδιστακτως.

— Τί θέλεις τὸν συμβουλεύσει;

— Νὰ περιορίσῃ ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐντὸς φυλακῆς.

— Νὰ τὸν φυλακίσῃ! ἀνέκραξα μετὰ τρόμου· διότι ἕως ἐκεῖ δὲν προέβαιναν ἡ σκέψεις μου (Ὁ υἱὸς μου ἐγένετο πελιδνότατος ἐκ τοῦ τρόμου). Νὰ τὸν φυλακίσουν τόσο μικρὸν, ἀκόμη παιδίον σχεδόν! Ἡ θλίψις αὐτοῦ θὰ ᾔηται ἀπελπισία.

— Τόσῳ τὸ καλλίτερον· τὸ μάθημα θὰ ᾔηται ἰσχυρότερον. Ἄλλως δὲ καὶ τοῦ ἀξίζει! Πῶς! βλέπομεν καθ' ἑκάστην δυστυχῆ μικρὰ πτωχὰ ἐξελίσκοντα διὰ τῆς καθιερωθεῖσης κλοπᾶς, ἢ δικαιολογεῖ ἢ πείνα, ἢ ἀμάθεια, ἢ ἐγκατάλειψις, καὶ θὰ φεισθῶμεν ἡμεῖς τὴν παινὴν ταύτην εἰς παιδάς κλέπτοντας ἐκ φαύλης κλίσεως. . . . (Ἐφρίξα εἰς τὴν λέξιν ταύτην). Ναί, ἐκ φαύλης κλίσεως! καθὸσον περιφρουροῦντο ἐκ τοῦ πειρασμοῦ διὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ ἐδιδάχθησαν περὶ τοῦ κακοῦ διὰ τῆς ἀγωγῆς. Ἐὰν ὑπάρχῃ μέσον τι πρὸς σωτηρίαν τοῦ Ἰωσήφ, τὸ μέσον τοῦτο εἶναι ἡ κάθειρξις. Ἴσως δὲν εἶναι ἀδιόρθωτος· ἀλλὰ βαρεῖά τις τιμωρία δύναται μόνη νὰ διορθώσῃ αὐτόν. Δέον ὅπως πρὶν ἢ τὸν παραδώσωμεν εἰς τὴν κοινωνίαν μάθη διὰ τοῦ πόνου τῆς ταπεινώσεως ὅτι ἡ τιμιότης μόνη ἐστὶν ἡ βάσις τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως, καθὸσον ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει ἢ ψεῦδος, ἀδικία, ληστεία καὶ μίσος. Ὑπάγω νὰ γράψω εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ἰωσήφ.

Ὁ σύζυγός μου ἐγερθεὶς διηυθύνθη εἰς τὸ δωμάτιον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ υἱὸς μου παραχθὲς ὡς ὑπέλαττερον, ἠγέρθη ταυτοχρόνως καὶ δραμῶν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἔπεσε χαμαί. Ἐφαίνετο θέλων νὰ ριφθῆ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐφώνει μετὰ τρομερῆς ἀναμίξεως ὀλολυγμῶν καὶ δακρύων.

— Δὲν θέλω! Δὲν θὰ ὑπάγῃς! Δὲν θὰ γράψῃς! Ὁ Ἰωσήφ εἶναι ἄθωος. Ἐγὼ, ἐγὼ εἶμαι ὁ ἔνοχος.

— Σὺ! ἀνέκραξεν ὁ σύζυγός μου, ἐγείρων αὐτὸν βιαίως.

— Ναί· ἐγὼ, εἶπε τὸ παιδίον, οὗ ὁ τρόμος ἐξέλιπε πρὸ τῆς συναισθήσεως τοῦ κινιούνου τοῦ συντρόφου αὐτοῦ. Ναί· ἐγὼ, ἐγὼ ἔλαθον τὰ χρήματα τῆς μητρὸς μου. Ἐμὲ πρέπει νὰ βίψῃς εἰς τὴν φυλακὴν. Θέλω ἐκεῖ νὰ μὲ στείλῃτε. Ἐχετε δικαίον! Τιμωρήσατέ με, τιμωρήσατέ με.

Καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐξέλιπεν ἐν τοῖς δακρύοις. Ὁ σύζυγός ἐπεσεν ἐπὶ ἀνακλίντρον καταβεβλημένος. Ἐπωφελήθη τούτο ὅπως ἐγείρω τὸ παιδίον, λάβω αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας μου, ὀδηγήσω εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, λέγουσα «Μεῖνε αὐτοῦ». Εἶτα ἐπανήλθον πρὸς τὸν σύζυγόν μου.

— Εἶπε τὴν ἀλήθειαν! Εἶναι ἔνοχος! Τὸ ἐγνώριζον. Ἐνόμιζον, ὡς σὺ, ὅτι φοβερὸν μάθημα ἦτο

ἀναγκαῖον. Ἀπεπειράθην τούτο! Ὅσον σκληρὸν καὶ ἄν ᾔηται ἐπικροτῶ εἰς αὐτό. Ἡ ὁμολογία καὶ ὁ τρόπος μάλιστα τῆς ὁμολογίας ἐξαλείφουσι κατ' ὀλίγον τὸ πταῖσμα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Τὸ πταῖσμα ἦτο παιδίου, ἡ ὁμολογία εἶναι ἀνδρός. Τὸ βάθος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καταδείκνυται καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῆ δὲν εἶναι χαμερπῆς. Πράϋνον τὴν ὀλίψιν σου, φίλε μου, συνετρίψαμεν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄψεως. Ὁ υἱὸς σου θὰ ᾔηται ἄξιός σου.

Ὁ σύζυγός μου δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἀπαντήσῃ ἠγέρθη ἐν τούτοις, μὲ ἠκολούθησε καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον, ὅπου ἔκρυφα τὸ παιδίον. Δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖ. Ἐκπληκτος, σχεδὸν ἀνήσυχος, ὄμω πρὸς τὸ παραθύρον. Καὶ τί βλέπω; Ὁ υἱὸς μου τρέχων ὄπισθεν τοῦ Ἰωσήφ, ὅστις ἦτο κάτωθεν τοῦ περιστυλίου, ρίπτεται εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ δίδει αὐτῷ μικρὸν ὄρολογιον, ὅπερ ἠγόρασε διὰ τῶν χρημάτων τῶν φιλοδωρημάτων αὐτοῦ. Ὁ Ἰωσήφ ἤρνεϊτο μετ' ἐπιμονῆς τὸ ὄρολόγιον.

— Λάβε, λάβε, Ἰωσήφ, τῷ ἔλεγεν ὁ υἱός μου, σὲ παρακαλῶ.

Ἡ σκέψις αὐτοῦ ἦν ἐμάντευσα βαθείως μὲ συνεκίνησεν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἐπανορθώσαι, τοῦ ἀνταμείψαι τὸ ἄδικον, ὅπερ δὲν προῤῥήθη μὲν, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ προσενηθήσῃ εἰς τὸν σύντροφον αὐτοῦ, ἡ ἰδέα τοῦ ἱκανοποιῆσαι αὐτὸν διὰ τὴν ἄδικον ὑπόνοιαν, ἣτις ἐπεσκίασεν αὐτὸν ἔνεκεν αὐτοῦ, ἐφάνη μοι ὡς ἐκ καρδίας λεπτῆς προερχομένη, ἣτις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ᾔηται μοχθηρά. Ἐπανεληθούσα αὐδὲς πρὸς τὸν σύζυγόν μου, εἶπον αὐτῷ.

— Ἠσύχασας;

— Τραῦμα τοσοῦτο βαρὺ δὲν θεραπεύεται τοσοῦτο ταχέως, μοὶ ἀπήντησεν ἐκεῖνος. Συνεκινήθη, ἀλλὰ δὲν παρηγορήθη.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀπῆλθον ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ υἱός μου.

— Κύριε, λέγει ὁ Ἰωσήφ, ἰδοὺ τὸ ὄρολόγιον ὅπερ ὁ κύριος Μαυρίκιος ζητεῖ κατὰ πάντα τρόπον νὰ μὲ πείσῃ νὰ λάθω· ἀλλὰ δὲν θέλω. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὲ τὸ δῶσῃ ἐπειδὴ τοῦ τῷ ἐδώρησαν. Δὲν ἔχει οὕτω, κύριε;

Ὁ σύζυγός μου ἔμεινε πρὸς στιγμὴν ἄναυδος. Δάκρυα ἔβρεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του.

— Καλῶς πράττεις, Ἰωσήφ, εἶπεν εἰς τὸν μικρὸν ὑπηρέτην τὸ νὰ μὴ οικειοποιῆσαι, ὅτι δὲν σοὶ ἀνήκει εἶναι τιμιότης, τὸ δὲ ν' ἀρνῆσαι, ὅτι νομίζεις πρέπον νὰ μὴ λάθῃς; εἶναι τι καλλίον ἢ τοὶ ἀβρότης; Δίδεις οὕτως εἰς τὸν υἱόν μου διπλοῦν μάθημα, τὸ ὅποιον, ὡς ἐλπίζω, θὰ ἐπωφελήσῃ. Λάβε τὸ ὄρολόγιον, σοὶ τὸ διατάσσω. Πήγαίνε, παιδί μου.

Ὁ Ἰωσήφ ἐξῆλθε συγκεχυμένος ὅσον καὶ εὐτυχῆς. Ἀκολούθως ὁ σύζυγός μου ἐπλησίασε τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τῷ λέγει.

— Σοὶ ὑπόσχομαι νὰ λησιμονήσω, ὅτι συνέβη, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρφ ὅτι θὰ ἀναπολήσῃ τούτο πάντοτε.

E. ΛΕΘΟΥΝΕ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΜΑΡΓΟΥΝΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Μ'.

Δαβὶδ ἡ τῷ Ἐσχελίῳ, σοφωτάτῳ ἀνδρὶ, Μάξιμος ταπεινὸς ἐπίσκοπος Κυθήρων ἐβόρωσθαι ἐν Χριστῷ.

Ἐκάτερόν σου τῶν γραμμάτων ἐκομισάμην, ἐκάτερον καὶ αὐθις τὴν τῆς σῆς φιλοκάλου ψυχῆς ἰδέαν τρανωῶς ἐμφανίζον καὶ οἶον ὀλόκληρον αὐτῆς τὸν τύπον, ταῦτό δ' εἶπεῖν καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐκμαγεῖον ἐναπομαζάμενον. Τί δ', ὦ πρὸς τῶν Χαρίτων ἀδελφῶν ὁμόψυχος Ἐσχελίε δέος καὶ ἀμάθειαν κατασκώπητῳ οὕτω πεφυκῶς πρὸς τὸ γράφειν, ὡς μηδενὶ τῶν πρωτείων παραχωρεῖν; Εἶπω τι βούλει καὶ περιττόν, πλὴν ἀλλὰ συγγνώμης, καὶ τοῦ ὑγινοῦς ἐχόμενον; Ἐγὼ σε καὶ θεολογίας τῆς ἀκριβοῦς ἐπὶ πολὺ ἤκειν ἐξ ὧν γράφεις διατεκμαιρόμαι. Ἡ τί γὰρ ἄλλο σοὶ βούλεται ἢ τῶν ἀνομοίων δογμάτων ὡς ἐπὶ πλάστιγγος ὀρθοτάτη ἐπίκρισις; Ἐμοὶ δὲ πάλιν ἐρύθημά τι μετ' αἰδοῦς ὄσης, ὦ Ζεῦ φίλιε, ἐπὶ τῆς παρειᾶς ἐπήνθει τὰ σὰ μεταξὺ διερχομένων· καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλον καὶ πῶς ἐπαισχυένεσθαι εὐπρεπέστερα τῆς παρ' ἐμοὶ εἰκόνας καθορῶν τὰ ἀποσιμάματα; Προσνεμέσθω σοὶ καὶ τούτο τῷ καλοκάγαθῳ τοῦ τρόπου· καὶ γὰρ καὶ τῶν ἐραστῶν οἱ σφοδρότερον ποτε πρὸς τοὺς ἐρωμένους τὸ φίλτρον ἐξάψαντες, καὶ πάντων οὗτοι ὡς ἄσημονέστατοι, ἀλλ' ὅτι μόνον ἐκεῖνοι ὑπερορῶσιν, ὅσον ἂν εἴποι τις ἔδοξαν εὐειδέστατοι. Τί δ' ἐγὼ σου πρότερον, τί δὲ δεύτερον καὶ τί μετὰ τούτο ἐς μέσον παραγάγω; Τὸ περὶ τὴν φράσιν περικαλλῆς ἢ τὴν τῶν ὧν μετέρχῃ θεωρημάτων ἀκριβείαν; Τὸ ταπεινὸν σου τοῦ φρονήματος καὶν ὑπέρετός τις τῶν ὄντι τυγχάνῃ ὧν, ἢ τὸν περὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ καλὰ τῶν σπουδασμάτων διακαῆ ἔρωτα; ἢ καὶ πάντ' ἄθροως καὶ τούτων ἐφ' ἑκάστῳ ἐξόχως ὀνομάσω σε ἀξιέραστον; Ἄλλ' ἀρῆθ' σοὶ τὰ ταιαῦτα, καὶ γὰρ τῶν ἀνωτέρων ἐγκωμίων θερμοῦς ἐραστής οὐ πέφυκας. Παῦσαι οὖν ποτε, ὦ γενναῖε, ἡμᾶς ταῖς ὕβρει καταπλημμυρῶν ὕβρις γὰρ ὄντως τοῖς μὴ πρὸς ἀξίαν ἐπαινουμένοις τῶν ἐγκωμίων ἢ ἔκθασις καὶ οὐδεὶς μάρτυς ἀλλότριος τῶν ὧν τις σύνειδεν ἑαυτῷ ἀξιοπρεπέστερος. Εἰδ' οὖν καὶ τὸς ἐξορχήσομαι τὰ ἀπορρητότερα, καὶ

μὴ αἰρή, ἐξεικονίσω σοὶ ὁ ἀρχαῖος ἐγὼ καὶ παμπάλαιος τάχα δὲ καὶ Κρονίων ἐν τοῖς λόγοις ἀπόζων εἰς πάντων ἐπίδειξιν ὀλόκληρον τὸν διάκασμον, ἴσως οὐκ ἀμοιρήσω τῶν καθηκόντων χρωμάτων καὶ τὴν γραφικὴν οὐ ψευθήσομαι. Ταῦτα μὲν εἶτε παιζόντων εἰρήσθω εἶτε σπουδαζόντων ἡμῶν. Αὐτὸς δ', ὦ θαυμασία μοι κεφαλῆ, ἢ σοὶ καθ' ἡδονὴν τοῦ λοιποῦ ἡμῖν κέχρησο καὶ σοὶ καὶ οἷος ἂν βούλοιο μαρφοθεῖημεν, εἰ μόνον καὶ τοῦτό σοι ἐπέραστον. Προσεπίδεδωκέ μοι τὰ τῆς εὐφροσύνης καὶ τοῖς σοφοῖς Φριδερίκου τοῦ κοινοῦ ἡμῶν φίλου ἐντετυχηκῶτι γράμμασι· καὶ σοὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ παρὰ τούτο μεγίστας οἶδαμεν χάριτας τοιούτου καλοῦ τὰς ἀφορμὰς προσενησαντι. Τὴν τῶν βωμαϊκῶν ἱστοριῶν ἀποδεξάμεθα βίβλον, πρὸς δὲ καὶ τοὺς κατ' ἐπιτομὴν βίους τῶν ἁγίων. Καὶ ἀγαπῶμεν μὲν οἷς κέρικας καὶ ἀντὶ τούτων τῆς σεμνοπρεπεῖας σου χάριτας ἔχομεν, δυσχεραίνουμεν δὲ ἐφ' ὅς οὕτως ἡμᾶς δυσπίστους λελόγησαι, ὥστε καὶ ἄλλοθεν ποθεν τὰ τῆς τιμῆς αἰρεῖσθαι προσευξῶν. Ὅτι δὲ περὶ τῆς τῶν χρημάτων καταβολῆς ἡμῖν οὐ διαμεμῆνυκας, οὐ μετρίως ἠγάθημεν. Ἄλλ' ἐπιτάττοις ἂν τοῦ λοιποῦ ὅτῳ καὶ ὅπως ἢ καὶ ποῖα συναλλαγῆ, καὶ ταχυτήτος τῆς ἐνδεχομένης ἐπὶ τοῖς προσταχθεῖσιν οὐ φεισόμεθα. Πέμπομέν σοι τὰς τῶν τοῦ Νύσσης λόγων ἐπιγραφὰς, οἱ παρ' ἡμῖν σώζονται, καὶ εἴ τι ἂν σοὶ περὶ τούτου ὀξοί, ἐπίστελλε. Τὸ τοῦ Ἰωσήπου περὶ τῆς τοῦ παντὸς αἰτίας ταιαύτην ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν ἐωράκαμεν, Φλαθίου Ἰωσήπου ἐκ τοῦ πρὸς Ἑλληνας λόγου, ἢ Πλάτωνος περὶ τῆς τοῦ παντὸς αἰτίας ἐν δυσι φύλλοις χάρτου διελημμένον. Ἄλλ' οὐκ ἐξεγένετο ἡμῖν, νῆ τοὺς λόγους, εὐπορήσαι τῆς ἀντιγραφῆς, εἰ καὶ ὄσης οἶόν τε ἦν σπουδῆς παρὰ τοῦ ἔχοντος ἐξητήρησαμεν, ἐλπίζομεν μέντοι τῆς ἀπονοίας τοῦ ἀνδρὸς περιεσεσθαι. Τὸ δὲ τοῦ Φίλωνος οὐδέπω καὶ νῦν εὐρεῖν που ἠδυνήθημεν. Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν, θεσπεσία κεφαλῆ, διαμεμηνύσθω, Ἐσχελίε, αὐτὸς δὲ καὶ ἀνέχου τῶν ἡμετέρων ψελλισμάτων, ἐπειδὴ τούτο προσήρησαι, καὶ τῶν σῶν ἡδυσμάτων ἡμᾶς μὴ ἀποστερήσεις καὶ προστάττοις μὲν τὰ κατὰ δύναμιν ἡμετέραν, ἐπιτελοῖς δὲ καὶ τὰ ἡμῖν καταθύμια, ὅσον ἤκειν εἰς τὴν τῶν βιβλιαρίων ἔκδοσιν καὶ Φριδερίκῳ τῷ σοφωτάτῳ συστήσεις.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΑ'.

Τῷ παραγιωτάτῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως κριτῷ Ἰερεμῖᾳ Μάξιμος.

Οὐ μικρὸν τι συμβάλλειν μοι ἔδοξεν εἰς τὸν . . . βίον ἢ τῶν κατὰ τοῦτον διαπρεψάντων ἱερῶν ἀνδρῶν πολιτεία, πναγιώτατε δέσποτα, οἷόν τι κέν-

τρον τῶν ψυχῶν τὰς σπουδαιότερας πρὸς τὴν τοῦ ὄντος ἐφετοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐξομοίωσιν καὶ τὴν περὶ τὰ ἦθη φιλοσοφίαν εἰς ἄκρον κατακαλύουσιν. Σκοπὸς δὲ πάντως τῷ φιλοθέῳ παντὶ διὰ θεωρίας καὶ πράξεως, ὡσπερ πτερυγῶν τινῶν νεορῶν τῶν τῆδε ἀνακουφίζεσθαι καὶ πρὸς τὴν ἄνω μακαριότητα καταπείγεσθαι, εἴς τῆς πτεροβρύχισάν ποτε, ὡς μὴ ὠφειλε, τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, διὰ τὴν τῶν προπατόρων παρακοὴν εἰς τὸν περίγειον τοῦτον κατωλίσθησε χῶρον, τὴν ὄντως τοῦ κλαυθμῶνος κοιλιάδα. Τῆς μὲν οὖν θεωρίας μυσταγωγὸς καὶ διδάσκαλος ἢ τῶν θείων δογμάτων διάγνωσις καθέστηκεν ἀκριβής, τῆς δὲ πράξεως ἢ τῶν κυριακῶν προσταγμάτων ἐκπλήρωσις καὶ ἢ πρὸς τὰ τῶν θείων ἀνδρῶν παραδείγματα οἷα τις κατ' ἔχνος ἀκολούθησις. Τούτων οὖν ἄριστος ζωγράφος ἐν τοῖς ἄλλοις ὁ μακάριος Θεοδώρητος τὰς τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διαλαμπάντων ἀγίων πράξεις ὅτι μάλιστα διαχρωματίσας τῷ λόγῳ, ὡσπερ ὑπ' ὄψιν ταύτας ἡμῖν προστίθησιν, ἵν' ἐκείνων γινόμενοι μιμηταὶ καὶ τῶν ἀποκειμένων ἐκείνοις ἀκράτων ἀγαθῶν συμμεθεξώμεν. Ἐγὼ δὲ σε καθηγεμόνα τῶν ἀγαθῶν ἐπιστάμενος καὶ οἷόν τινα τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς εἰς Θεὸν ἀρετῆς τοῖς πᾶσι προκείμενον ἀκριβέστατον τοῦτό σου τῇ ἱερᾷ ψυχῇ προσφωνῆσαι τὸ ἱερὸν διέγνωκα πονημάτων, καὶ ἄλλοις δὲ τοῖς πρὸς τὴν σὴν ἀρετὴν ἀμιλλωμένοις, αὐτοῖς τε τὰ καθ' ἑαυτοῦ καὶ εἰκότως τὰ κατὰ σὲ ἐκθειάζουσι ξυμφορώτατον, ὃ δεῖσθαι καταξιώσεως εὐμενῶς, παναγιώτατε δέσποτα, κρείττω παρ' ἡμῶν αὐτῶν τε παρασχομένον καὶ τῇ τοῦ σοφωτάτου ἀνδρὸς Φριδερίκου Σιλπουργίου σπουδῇ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ χρηταμένων εἰς τοῦπιδὸν ἐκδεχόμενος. Ἐβῆρομένως διαβιώης, παναγιώτατε δέσποτα, εἰς τὴν τοῦ ἡμετέρου γένους βελτίωσιν. Ἐνετίθηεν κατὰ τὸ αψῆ τῆς ἐνοσάρχου οἰκονομίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΒ'.

Μάξιμος Ἐσχελίῳ εὖ πρᾶττειν.

Καὶ βασιλεῖ ποτε ὕδωρ προσενεχθὲν οὐ πρὸς τὸ τοῦ δῶρου μικροπρεπὲς, ἀλλὰ πρὸς τὸ τοῦ δωρουμένου πρόθυμον ἀποβλέψαντι οὐκ ἄγαρι πάντως τὸ δῶρον ἔδοξε. Καὶ σοι πρὸς τοῦτ' αὐτὸ ἐν οἷς σε φιλοδωροῦμεθα ἀφορῶντι, (οἷς γὰρ δυνάμεθα χρώμεθα, μὴ ἐξὸν οἷς ἂν προσλοιμέθα) οὐ τι γε τὰ παρ' ἡμῶν, ἄλλως τε καὶ σοῦ τὰς τοιαύτας ὕλας ἡμῖν ὑπεκκαίνοντος ἀπόβλητα. Εἰ δὲ μὴ, διαμήνυε καὶ ἐν τοῖς πρὸς ἡμᾶς γράμματι τὰ τῆς προαιρέσεως διαχάραττε καὶ οὐκ ἐνοχλήσομέν σοι τοῦ λοιποῦ τῶν ὑψηλοτέρων σε τάχα θεωρημάτων διὰ τῶν χαμπεροτέρων τούτων καθελκοντες. Ἄλλ' ἴσως καὶ Τεῦκρος ποτὲ στρατευόμενος τῇ τῆς ἀσπίδος Αἴαντι οὐκ ἀσύμφορος ἔδοξεν, οὐκοῦν οὐδὲ Μάξιμος

ἐν τισι γούν Ἐσχελίῳ ἀλυσιτελής εἰς τὰ δόξαντα. Δεῖξαι οὖν καὶ τοῦτο καὶ τῇ παρὰ σοὶ βασάνῳ προσάγαγε, καὶ μὲν σοὶ γνήσιον δόξῃ τὸ γέννημα καὶ ἦλιον ἴδοι ποτέ· εἰ δὲ μὴ. Ἐφάιστῳ παραδοθήτω παρανάλωμα, ἵνα μὴ καὶ τὸν νοῦν καταργῇ. Ἐβῆροσο.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

ΘΑΛΑΣΣΟΠΟΙΙΑ. — Πολλάκις κατὰ διαφόρους περιστάσεις ἀπαιτεῖται ὅπως ὁ κυβερνήτης πλοίου τινὸς δύναται ν' αὐξάνῃ ἢ ἐλαττόνῃ στιγμιαίως τὴν ταχύτητα τοῦ δρόμου τοῦ πλοίου, οὐδόλως πρὸς τοῦτο ἔχων ἀνάγκην μέσου πρὸς διαβίβασιν τοιαύτης διαταγῆς εἰς τὸν μηχανικόν. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ἐν καιρῷ ναυμαχίας, ὅτε ὡς ἐκ τοῦ καπνοῦ ἀδυνατεῖ ὁ πλοίαρχος νὰ ὄρῃσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν κατάλληλον τοῦ πλοίου στροφὴν, ἢ σωτηρίᾳ ἢ ἐπιτυχίᾳ ἐπιθέσεως ἐξήρηται πολλάκις ἐκ τῆς ἐπιταχύσεως ἢ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ταχύτητος, ἀκαριαίως γινομένης.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο μελετηθὲν ἐμβριθῶς ἐν Γαλλίᾳ ἐλύθη δι' ἀπλουστάτου μέσου. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ὅπως ὁ πλοίαρχος δύνηται νὰ διανέμῃ τὸν ἀτμὸν εἰς τὰς μηχανάς· ἐὰν ἀνοίξῃ περιπλέον τὴν πρὸς τοῦτο στρόφιγγα, ἐπιταχύνεται ἡ πορεία τοῦ πλοίου, τοῦναντίον δ' αὐτὴ ἐλαττοῦται ὅταν ἀνοιχθῇ ἢ στρόφιγξ ὀλιγώτερον. Ἡ τῆς στρόφιγγος κίνησις διατάσσεται διὰ δύο ἡλεκτρικῶν σωλήνων, οἵτινες ἀρκεῖ νὰ κλεισθῶσι· καὶ ὁ μὲν κινεῖ τοὺς μαγνήτας κυλίνδρου, σύροντος τροχαλίαν κατ' ἀντίθετον κίνησιν τῆς πρώτης. Διὰ τροχίσκων συνηρμοσμένων πρὸς ἀλλήλους μεταβιβάζεται ἡ κίνησις εἰς τὴν στρόφιγγα, εἴς τῆς ἐκπέμπεται ὁ ἀτμός. Ἄρα δύναται ὁ πλοίαρχος κατὰ βούλησιν καὶ ἄνευ ἄλλου βοηθήματος ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ νὰ τροποποιῇ τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου καὶ μάλιστα ν' ἀνακόπητ αὐτὴν παντελῶς.

Πρόκειται προσέτι νὰ κατορθοῖ ὁ πλοίαρχος ἄνευ βοηθήματος ἐπίσης ὅπως τὸ πλοῖον κινήται πρὸς τὰ ὀπίσω· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ὑπάρχει περισσότερα δυσχέρεια, διότι ἀπαιτεῖται δύναμις τις· οὐχ ἦττον ἐλπίζεται καὶ τοῦ προβλήματος τούτου ἡ λύσις. Ἐπενόθη ἐτι καὶ ἕτερον μέσον, ὃ διαφορικὸς ὑπολογιστῆς, διὰ τοῦ ὀποίου κανονίζεται ἡ κατὰ μέσον ὄρον ταχύτης καὶ αἱ μηχανικαὶ κινήσεις. Κυριωτέρα βῆσις τούτου ἐστὶν ὠρολόγιον δεικνύον δευτερόλεπτα, καὶ οὗ ἢ θήκη κινεῖται ἀντιθέτως τοῦ λεπτοδείκτου διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς μηχανῆς.

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ ΚΑΙ Σ/ΑΣ.